

Змінюючись, залишатися собою

Рада Київського міського об'єднання ВУТ "Прогвіта" ім. Т. Шевченка вирішила започаткувати цикл громадських і мистецьких зустрічей "Камертон Прогвіти" на відзначення 150-річчя цієї найповажнішої в Україні організації, яка є найстарішим чинним брендом українців усієї планети.

Надія КИР'ЯН

Відкриваючи вечір в Українському домі, голова Всеукраїнського товариства Павло Мовчан сказав: "Ці заходи покликані висвітлити не лише історичну подію, а й вагомість цієї структури, не розсвареної, збереженої "Прогвіти" і відродженої уже в незалежній Україні. З цього заходу ми починаємо річницю відзначення нашого ювілею".

Директор Українського дому Юрій Стельмахук привітав прогвітян і акцентував на важливості їхньої роботи: "Сьогодні триває боротьба за серця і розум людей, за український простір. Українська мова має посісти державницькі позиції. Адже це та кодифікація, яка кожного з нас робить причетним до цієї території, народних звичаїв та обрядів, відкриває перед нашими дітьми й онуками перспективу. Маємо прийти до тих законів, які перетворюють нас із об'єкта на суб'єкт, щоб ми стали повноправним суб'єктом світової спільноти.

Коли італійська мова стала державною мовою в Італії, там італійськомовних було лише 2 %. І вже через 15 років Італія стала повністю італійськомовною. І сьогодні, щоб стати в Італії успішним, треба володіти державною мовою. Так само у Франції і в інших розвинених країнах: якщо ти не знаєш державної мови, то в тебе немає серйозних перспектив.

Українська мова — код нашої нації. "Прогвіта" сьогодні має стати лідером, який диктуватиме стандарти, мотивуватиме, буде голосом совісті, прикладом, щоб кожен міг сказати: мова — це та під-

валина, яка робить мене українцем, щоб за мовою нас упізнавали в світі".

Голова Київської "Прогвіти" Кирило Стеценко наголосив, що "Прогвіта" в усі часи об'єднувала творчу молодь, спрямовану в майбутнє. "Наша мета — у цих сценаріях показати всі головні моменти і мотиви організації: чому "Прогвіта" поставала і якими принципами керувалися люди. Можна повторювати форми діяльності, які були в минулому, а ще краще зрозуміти суть — чому і заради чого це робили. Ми для нашого майбутнього можемо застосувати форми сучасніші й ефективніші, але наші цілі ті ж: як, змінюючись, залишатися собою. Я вважаю, що це головне гасло "Прогвіти".

Запускаючи цей проект, ми ніби створюємо першу хвилю. Обласні, районні, міські "Прогвіти" протягом півтора року підхоплять і продовжать це починання. Ми живемо в ХХІ столітті і кожен із нас — це та частинка, яка може стати центром.

Я працюю в університеті, багато спілкуюся з молоддю, розумію їх психологію. Класична драма конфлікту поколінь, яку описують літератори, нині вже не та. Світ змінюється дуже швидко. Це спонукає нас, прогвітян, бути лідерами і генераторами збереження і посилення в майбутнє українських цінностей, щоб разом із тим зберігалася в серці енергія любові. Ми повинні рекрутувати молодих, щоб вони стали нашими бійцями в позавтрашньому дні. Це велика проблема. Треба вивчати молодь, знаходити способи, щоб навіть у глобалізованому світі, де нема географічних

кордонів, уміти пояснити, що тепер головне не економіка, а культура. А основа культури — це мова. Тобто людина має змогу обирати свою ідентичність. Наше майбутнє життя фактично перетворюється на щосекундний референдум за рекрутування в наші лави українців, або не українців, які обирають українську культуру. Тобто ми стаємо планетною нацією. І всі нації, які стають глобально планетними, виграють конкуренцію. Кожна нація виборює для себе майбутнє".

Присутні на цьому заході розглянули в нестандартному ракурсі історичні портрети предтеч "Прогвіти" та прогвітян періоду від Головної Руської Ради у Львові (1848—1851 рр.), Українсько-слов'янського братства (яке за радянської влади облудно називали Кирило-Мефодіївським), згадали постаті найвідоміших прогвітян до початку ХХ століття.

Як відомо, майже всі українські письменники та громадсько-культурні діячі тих часів були прогвітянами. Добре, якби ці традиції відновити нині. Цю думку підтримали представники делегацій письменницького з'їзду з Києва, Львова, Одеси, інших областей України. Вони привітали прогвітян із майбутнім 150-річчям організації, побажали плідної роботи і здійснення всіх задумів. А скрипаль Кирило Стеценко та бандурист Тарас Силенко виконали "Електронну думу", "Думу про Конотопську битву" та "Думу про козака Нечая".

НА ЧАСІ

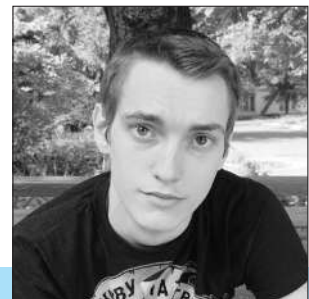
2

ДОЛЯ НА ТЛІ ІСТОРІЇ

6-7

ДОРОГІ НАШІ ВОЇНИ...

9

СЛАВЕТНА СОЛОМІЯ

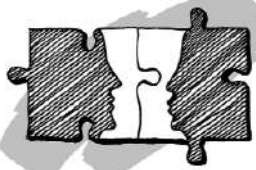

14

99-й СЕЗОН ВІДКРИТО!

15

Рукавички для кота

Галина ПАГУТЯК,
Лауреат Національної премії України
ім. Т. Шевченка,
м. Львів

“Кіт у рукавичках не спіймає жодної миші”, — цей вислів належить британському політику і дипломату XIX ст. Бенджаміну Дізраелі. Британські коти ніколи не носили рукавичок і не обтирали пазурів, причому залишалися джентльменами. Світ, якщо не вважати куплених Москвою політиків, від України теж не вимагає рукавичок. Політкоректність, толерантність у ставленні до окупанта задля тимчасового спокою на континенті, — на межі колаборації, державної зради, або це вони і є. І зовсім не оз-

нака інтелігентності. Ясна річ, за висловлення про розбудову сильної національної держави, за рішучий спротив русифікації грантів і міжнародних премій не дають, і не роблять голубами миру в застарілій громіздкій структурі, що називається ООН. Мільйони доларів йдуть на рукавички примушування до чогось, але крім кігтиків у кота є ще зуби, якими він захищається, коли ворог наблизився впритул. Наша рішучість, національний егоїзм більше про нас скажуть світові, бо він уже це пройшов і не відчуває докорів сумління, ніж наше безмежне терпіння і озирання на те, що скажуть про нас інші. Навряд чи Україну розглядають як потенційну колонію Сходу чи Заходу, радше як мілітарну державу, яку наразі нема кому очолити. Для нас головне мати союзників, а не друзів. У міжнародній політиці немає друзів.

Мусимо визнати, що совок недовзі стане анахронізмом, але комплекс колоніальної меншовартості будуть підігріватися ще дуже-дуже довго. Скільки довго — залежить від кожного з нас. І “неважливе мовне питання”, як висловила письменниця Лариса Денисенко, і чергове гасло іншого письменника Сергія Жадана, що “російськомовні теж можуть бути українськими патріотами” — це ті самі спроби одягти рукавички на відрослі пазури, які обрізали століттями.

Світ для українців нині біполярний: або боротись за свою національну державу, бо тільки вона забезпечить нашу незалежність, або дозволити себе продати і знищити. Країни Прибалтики не мали стільки колабораціоністів і не дали громадянство тим, хто вважав себе патріотами, не бажаючи вчити державну мову. Їх прийняли до Євросоюзу. Нам треба було це зробити 26 років тому, доки не піросло гібридне покоління з комплексом меншовартості, а Росія не збожеволіла від безкарності. Тепер це буде важко. Серед публічних людей практично немає “корисних ідіотів”. Вони чудово знають, що роблять і навіщо, сіючи незвіру чи оптимізм. Утім, маніпулювати суспільною думкою можна лише до першої крові.

Синдром Чіпки

Галина ПАГУТЯК,
Лауреат Національної премії України
ім. Т. Шевченка,
м. Львів

Напевно, і досі в головах тих, хто навчався в радянській школі, засів цвяшок: “У тому, що Чіпка став злочинцем, винен суспільний лад, тобто середовище. Якби не середовище, він би був зразковим селянином. Власне, на кожному кроці ми подибуємо мотивацію чинити злочини або аморальні вчинки. Побожні жіночки, бо побожність нині в тренді, часом навіть “союзанки” і патріотки, відправляють чоловіків на заробітки в країну, з якою ми воюємо, бо “треба дороблятися”. Винна держава, котра не забезпечує їм триповерхові особняки та безкоштовну освіту їхнім дітям, які не хочуть чи не можуть вчитися.

Вчителі тому дають неякісну освіту, що у них маленька зарплата. Була б велика зарплата, вони б стали світочами знань.

З тієї самої причини офіцери обкрадають простих солдатів, лікарі не лікують без грошей, чиновники беруть хабарі. Бо “треба дороблятися”. Іноді кажуть: “Треба виживати”.

Письменники пишуть халтуру, бо народ не зрозуміє і не купить серйозної книжки, співаки виступають на підтримку партій і догоджають магнатам на вечірках. Вони б служили високому мистецтву, але “треба щось їсти”.

Але це не виправдовує вчинене зло аж ніяк.

Я пригадую казку, як королевича навчили плести кошики, щоб він міг у разі скрути прогудувати себе, а не ходити з

простягнутою рукою. Діти заробітчан до сивого волосся можуть бити байдики, бо “мама купить”.

Утім, мова не про відсутність принципів, гідності, честі, морального інстинкту, а про те, що не існує виправдання негідних вчинків. Наше суспільство нагадує алкоголіка, який п’є тому, що життя йому чимось не вгодило. Іноді воно нагадує злодія, який краде тому, що в дитинстві бракувало батьківської ласки й іграшок. Однак він зважився порушити закон всупереч страху бути пійманим на гарячому. А ще іноді суспільство нагадує садиста, цюкуючи стареньких, інвалідів чи навіть багатодітних мам, намагаючись зробити все, щоб вони не потрапляли йому на очі. І виправдовується усе тим, що країна бідна, а влада погана. І якщо країна стане багатогою, то всі стануть чесними, толерантними і гуманними. Але хто збудує таку країну? Отож.

Чи не замислювалися наші посполиті над тим, що не Янукович перетворив Україну на зону, де тюремний жаргон і матюки линуць з уст інтелектуальної і творчої еліти, а саме суспільство, обравши тричі несудимого, стало вважати, ніби брутальність — харизматична і ледь не осяяна Буддою? Це ознака не свободи, не дорослості, а навпаки — незрілості. Дитина не вміє протистояти насильству і тому легко стає жертвою. Дитину легко обдурити й підбурити на лихе. Незріле суспільство агресивне, або пасивне не тому, що його права не гарантовані й не забезпечені, а тому, що прагне змін, не бажаючи змінити себе.

Отже, чи середовище має таке вже велике значення? Особливо, коли те середовище зомбоване і схильне наслідувати нечесливу владу. Як казав один з моїх персонажів: “Слуга з Добромиля не може спасти всіх. Кожен мусить спастися сам”.

Невгамовне мовне питання

Олена БОНДАРЕНКО

Президент підписав закон “Про освіту”. А списи довкола тріщать і тріщать. І деякі наші партнери, швиденько поскидавши тоги “євроадвокатів”, без жодної дипломатичної зайвини погрожують блокуванням вигідних Україні ініціатив у Євросоюзі.

Я не належу до палких прихильників нинішньої влади. Однак вважаю, що нарешті зроблено крок на захист державної мови як чільної складової національної безпеки.

Та і цей кволий захист наразився на спротив, гідний кращого застосування. Що сталося? Чому таке несприйняття у частини наших сусідів викликала законодавча новація, згідно з якою учні шкіл для національних меншин, починаючи з 5 класу, мають навчатися державною мовою? (При цьому мова нацменшини вивчатиметься як окрема дисципліна, а якщо вона належить до мов Євросоюзу, нею викладатимуть також низку інших предметів).

Невже сусідні політики-державці виступають проти повноцінної інтеграції своїх однокровців у суспільне життя країни їхнього народження, проживання і громадянства? Невже вони за те, щоб молодь із національних меншин не мала змоги навчатись в українських вишах, бо не знає державної мови?

Питання наївні. У політиці — надто ве-

ликій — нічого не буває “просто так”, і подібні демарші не трапляються “від нервів”.

Не перший рік російський агітпроп наклеює “розкол України”, виникнення “народних” псевдореспублік тощо. Останнім часом — уже буцімто на західних теренах. Агітпроп верещить, а спецслужби, я так розумію, працюють: вербують охочих, підбурюють “дружні” уряди...

Є виразна тенденція тримати місця компактного мешкання національних меншин у вигляді щільно стулених анклавів, відгороджених від українських соціуму й державного будівництва. Бо тоді ці анклав, де-юре частина суверенної держави Україна, стають (чи стали?) підконтрольними й підвладними позірно — “материнській” державі, реально — головному льяльководові.

Цілком очевидно, що політико-дипломатична стратегія Кремля щодо України скерована на її ізоляцію від євроспільноти, “збивання” з курсу на цілковите унезалеження від Росії. Бо, як писав мало не сто років тому керівник жовтневого перевороту в Росії Лев Троцький: “Без українського вугілля, заліза, руди, хліба, солі, Чорного моря Росія існувати не може, вона задихнеться...”*

Будь-де й будь-коли знаходяться сили, готові походити на ланцюгу в російського ведмеда. Є вони й зараз. Інше питання — чи стануть живі люди, наділені повноваженнями, ухвалювати рішення в євроінституціях — інструментом у пустотливих реченнях монстра, що безугавно пробується на роль всесвітнього “володаря престолів”.

А тим часом наша пані міністр освіти, після зустрічі з румунським колегою, робить нові заяви: “Ця стаття (закону “Про освіту”. — О. Б.) буде уточнена і для реалізації прописана в законі про загальну середню освіту — спеціальному законі, проект якого ми готуємо на виконання закону “Про освіту”, а також в освітніх стандартах і навчальних планах”, — цитують медіа.

Ну як тут знову не згадати головного “троцькіста”: “Лише безмежна довірливість і поступливість, а також відсутність усвідомлення необхідності постійної міцної злуки всіх членів держави — й не лише під час війни — щоразу нищили всі завоювання українців...”

* Тут і далі переклад українською мій. — О. Б.

Зафарбовані «Ікони Революції» можна реставрувати

Зафарбовані “Ікони Революції” можна реставрувати. Такого висновку дійшли громадські активісти, які спільно з представниками Національного Музею Революції гідності сьогодні запросили професійного реставратора для проведення попереднього тесту.

Нагадаємо: графіті авторства художника Sociopath із зображеннями Тараса Шевченка, Івана Франка та Лесі Українки з’явилися на фасаді магазину “Емпоріум” під час Революції гідності 2013—2014 рр. У подальшому їх внесли в реєстр пам’яток, які перебувають під охороною закону. 2 вересня 2017 року власник магазину самовільно розпорядився замалювати їх фарбою, чим викликав шквал обурення громадськості.

Реставраторка Жанна Шевченко візуально обстежила поверхню зафарбованих графіті. На невеличкій ділянці вдалось зняти шар фарби, з-під якої проступило оригінальне зображення. “Малюнки можна відновити і привести до первозданного вигляду”, — стверджує вона.

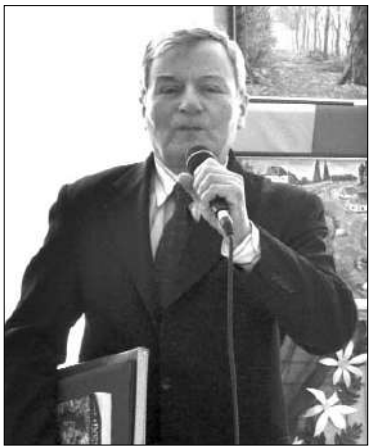
Директор Музею Революції гідності Ігор Пошивайло зазначає, що сьогоднішній результат реставраційних проб вселяє надію, що пам’ятка не втрачена та підлягає відновленню. Наступним кроком мала би бути комплексна експертиза стану графіті, фахова оцінка можливостей і загроз, мето-

ди їхньої реставрації. Адже нанесення нового, аналогічного графіті не є відновленням, таке зображення втрачає автентичність і символізм, набутий графіті під час подій Майдану.

Наразі слово за Міністерством культури, у компетенції якого ухвалити відповідне рішення і ініціювати реставраційні роботи.

Активіст Громадського сектору Євромайдану Олена Подобед-Франківська говорить: “Цінним у цих графіті є той особливий період, у який їх зробили, тому вони і називаються “Іконами Революції”, тож було б правильно відновити саме оригінальні малюнки, а не перемальовувати наново. У сучасному світі, де панує культура споживатства, важливо зберігати об’єкти, що мають історичну вартість”.

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
голова Київського ОО ВУТ “Прос-
віта” ім. Т. Шевченка, делегат уста-
новчого з’їзду Товариства україн-
ської мови, учасник боротьби за
Незалежність України у ХХ ст.

Чому, коли і як виникла “Просвіта”? У ХІХ ст. майже всі українські землі входили до складу Російської та Австрійської імперій, перебуваючи там у статусі колоній. Влада обох країн-окупантів, не визнаючи за нашим народом жодних прав (політичних, національних і мовно-культурних), пригноблювала духовно й матеріально. **Що-правда, в Австрії, на відміну від абсолютистської Росії, в урізаному вигляді існували деякі демократичні свободи.**

Безперервно тривав процес мовно-культурної асиміляції українців: онімечення, ополячення й мадяризації — на заході, зросійщення — на сході. Злочинна політика обох окупаційних режимів — московсько-го та австрійського — перешкоджала формуванню єдиної української нації. **Адже ТІЛЬКИ ІДЕЙНО ЗГУРТОВАНА НАЦІЯ, ЩО ЧІТКО УСВІДОМЛЮЄ СВОЇ ІНТЕРЕСИ Й МЕТУ, МАЄ ДУХОВНИХ ВОЖДІВ І ПОЛІТИЧНИХ ПРОВІДНИКІВ, СПРОМОЖНА РІШУЧЕ ЗАЯВИТИ ПРО НЕВІД’ЄМНЕ ПРАВО НА СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ. ЗАВДЯКИ НАПОЛЕГЛИВІЙ БОРЮБАХ (МИРНИЙ ЧИ ЗБРОЙНИЙ) ВОНА ОБОВ’ЯЗКОВО ЙОГО РЕАЛІЗУЄ.**

Саме тому перед найкращими представниками свідомого українства — людьми освіченими, небайдужими та діяльними — з усією гостротою постало питання збереження свого народу. Вони розуміли: першим вагомим кроком на шляху його порятунку від асиміляції, бідності, нещастя і деградації має стати створення масової загальноукраїнської громадської організації. Широко розгалужена мережа її первинних осередків повинна об’єднати всіх переконаних українських патріотів. Незалежно від місця проживання, майнового стану, освіти, роду занять, церковної належності тощо. Першою вдалою спробою на цьому шляху стало створення у грудні 1868 року у Львові, що перебував у складі Австрійської імперії, де існували куці демократичні свободи, **зокрема й право на створення об’єднань громадян**, товариства з назвою “Просвіта”.

Найближчими, першочерговими завданнями товариства були: поширення освіти й високої культури серед українського народу, відродження і зміцнення його національної свідомості.

Найголовніша, перспективна мета “Просвіти” — створення на землях від Сяну до Кубані, від Прип’яті до Чорного моря незалежної, могутньої Соборної Української держави.

Перші просвітяни енергійно взялися за роботу. До безкорисливої діяльності на просвітницькій ниві зголосилися тисячі національно-свідомих українців. То були лю-

Світло, добро й воля народу До 150-річчя товариства «Просвіта»

Щороку 8 грудня світове українство урочисто відзначає День створення товариства “Просвіта” — найдавнішої у вітчизняній історії організації, що на засадах патріотизму, національно-культурного, духовного й матеріального відродження України об’єднує близьких за світоглядом людей.

ди всіх родів занять: учителі, священики, селяни, ремісники, студенти, чиновники. Завдяки цілеспрямованій, скоординованій діяльності когорти патріотів дуже швидко, всього за кілька років, по всій південно-східній Україні (Галичина, Буковина, Закарпаття) з’явилися сотні філій “Просвіти”. Український народ, розумом і душею відчувши нагальну потребу в розбудові новоствореного патріотичного об’єднання, миттєво продемонстрував подиву гідну самоорганізованість, високу дисципліну і виявив бурхливу творчу енергію.

Саме завдяки цьому впродовж двох десятиріч під егідою “Просвіти” навіть у найменших селах були створені центри національно-культурного життя: читальні, **книгозбірні**, хори, оркестри, драматичні гуртки, спортивні товариства тощо. Організатори просвітянських осередків піднімали цивілізаційний рівень простого народу: навчали селян прогресивних методів господарювання, пропагували високу культуру поведінки і домашнього побуту, відроджували найкращі національні традиції і звичаї. Дуже багато уваги приділяли патріотичному вихованню дітей і молоді. Просвітяни дбали про національну й християнську духовність народу, що особливо виразно виявлялося у правильній, вишуканій українській мові, шляхетній поведінці, охайності, постійній готовності безкорисливо допомогти ближньому. Засуджувалося пияцтво й тютюнопаління як шкідливі звички, що підривають здоров’я і призводять до тотальної деградації.

Велике позитивне значення мало те, що “Просвіта” взаємодіяла з УГКЦ, яка в той час стала в Галичині національною церквою українського народу. Священики просвітяни не тільки проповідували вірним євангельське вчення, а й самі були взірцем зразкової моральної поведінки для парафіян. Щоб запобігти поширенню пияцтва, яке могло стати великою бідою для сотень тисяч людей, призвести до втрати ними здоров’я і майна, священики пропонували окремим нестійким особам присягати на Біблію про те, що перестануть вживати алкоголь. Цим рятували їх і їхні родини від бідності та інших лих. Цікаво: чому цей позитивний досвід поширення здорового і тверезого способу життя нині несправедливо забуто?!

За рахунок членських внесків простих українців (чому не беремо нині з них прикладу?) та пожертв, у багатьох містах і великих селах споруджували Народні доми, які збереглися в Галичині й донині. “Просвіта” організовувала національні свята, засновувала музеї, друкарні, народні школи, навчальні курси, а також економічні організації, **зокрема “Центросоюз” і “Маслосоюз”**. Видавала газети, журнали, наукову, художню літературу.

Для багатьох мільйонів українців різних поколінь (в умовах проживання під ворожою окупацією, в розділеній між чужими державами Батьківщині) тільки “Просвіта” впродовж кількох десятиріч несла освіту, культуру, високу духовність і моральність. За багатьма політико-гу-

манітарними функціями своєю діяльністю вона успішно замінювала відсутні в бездержавній Україні міністерства пропаганди, патріотичного виховання, освіти, культури, книговидавництва, молоді і спорту тощо.

За матеріально-фінансового та інтелектуального сприяння українців **Наддніпрянської** України львівська “Просвіта” створила науково-літературне товариство імені Т. Шевченка (НТШ), яке стало прообразом Національної академії наук. Його працівники виконали фантастично-величезний обсяг робіт з багатьох галузей українознавства. І цим продемонстрували цивілізованому світові невичерпний науковий потенціал українства!

Унаслідок еміграції багатьох наших земляків за океан, упродовж короткого часу свої “Просвіти” створили українці США, Канади, Аргентини, Бразилії та інших держав. Вони на багато десятиріч стали осередками національно-культурного життя кількох поколінь їхніх нащадків.

Лише в підросійській Україні, **де на державному рівні деспотична влада проводила політику систематичного нищення українства**, діяльність будь-яких національних об’єднань громадян, не підконтрольних владі, тривалий час була заборонена. Ситуація змінилася тільки після революції 1905 року, коли царський уряд змушений був піти на деякі поступки в демократичному й національному питаннях. Українська інтелігенція сповна скористалася наданою свободою для створення демократичних організацій. За короткий час об’єднання “Просвіти” з’явилися в усіх найбільших містах центральної і східної України — Києві, Харкові, Катеринославі, Миколаєві, Одесі, Житомирі, Полтаві, Чернігові, а також на Кубані, в Зеленому Клину (Сибір). Проте незабаром царизм, злякавшись зростання патріотичних настроїв серед українців, вдався до брутальної заборони діяльності просвітянських осередків і розпочав переслідування їхніх організаторів та активістів. **Сенат оголосив українськомовну культурну й освітню діяльність шкідливою для імперії. Уряд Столипіна закрив усі українські культурні товариства і видавництва, заборонив читати лекції українською мовою, створювати будь-які неросійські клуби.**

За які кошти здійснювала свою діяльність “Просвіта”? За рахунок добровільних пожертвувань. Слова про любов до України тільки тоді чогось вартували, якщо вони супроводжувалися реальними справами. Саме тоді, понад 100 років тому, з’явилось відоме гасло: “Замість голосно хвалитися, що любиш Україну до глибини душі, ліпше мовчки полюби її до глибини своєї кишені!”. **Його автор Євген Чикаленко — не тільки відомий меценат і громадський діяч, а й великий патріот-просвітянин.**

Можна стверджувати: не останньою чергою завдяки “Просвіті” мільйони мешканців різних частин України, попри розділення державними кордонами, дуже скоро усвідомили себе єдиним народом, великою українською нацією, що має

невід’ємне право на свою Соборну вільну державу. А отже, фізично, духовно, інтелектуально і збройно готувалися до майбутньої боротьби за її створення. Саме тому маємо констатувати: товариство “Просвіта” відіграло величезну націєтворчу роль, на жаль, досі належно не оцінену владою **Незалежної України**.

З початком Першої світової війни колоніальна російська адміністрація почала ще жорстокіше перешкоджати діяльності товариства у східній Україні, а після окупації царським військом Галичини там були розгромлені й пограбовані народні доми, зазнали репресій активісти “Просвіти”. Її діяльність у Львові та інших містах стала неможливою.

У міжвоєнний період на землях Західної України, що перебували у складі Польщі, “Просвіта” відродилася. Але її діяльність зазнавала всіляких перешкод із боку тодішньої польської “демократичної” влади, яка, всупереч взятим зобов’язанням, пригноблювала своїх співгромадян-українців, корінних мешканців Галичини, Волині, Лемківщини. У відповідь на таку нерозумну, згубну для Варшави національну політику багато молодих українців, здобувши патріотичне виховання у “Просвіті”, поповнили лави підпільної ОУН, яка в той час розгорнула активну діяльність. Остаточно “Просвіту” в Західній Україні комуністи заборонили 1939 року після приєднання цих теренів до УРСР.

Дещо іншою була історія “Просвіти” на східноукраїнських землях. Після падіння монархії і проголошення в новоутвореній російській республіці демократичних свобод “Просвіта” відновила діяльність. Її осередки були створені й активно діяли навіть у невеликих містах і селах. Просвітяни брали активну участь у всіх подіях Української революції 1917—1921 років: були депутатами Центральної Ради, працювали в органах влади УНР, воювали проти численних ворогів нашої молоді держави. Багато просвітян полягло в жорстоких боях за волю України. А більшість із тих, хто вижив, згодом, переважно у 1930-х роках, знищив злочинний окупаційний комуністичний режим. **Адже “Просвіту” більшовики вважали “контрреволюційною організацією” і заборонили її ще раніше — на початку 1920-х років.** Гітлерівці, захопивши Україну 1941 р., теж заборонили відновити її діяльність. Зате “Просвіта” завжди, понад 130 років, безперервно діяла у країнах вільного світу.

У середині 80-х рр. минулого сторіччя “Просвіта” відродилася в Україні, ще совєцькій і комуністичній. Спочатку як Товариство української мови (його установча конференція відбулася 11-12 лютого 1989 р.), яке на ІІІ позачерговій конференції 12 жовтня 1991 р. було реорганізоване у Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Чим є наше товариство нині? ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка — громадська неприбуткова культурно-просвітницька організація, яка справедливо вважає себе правонаступником і духовним спадкоєм-

цем знаменитих патріотичних формувань минулого — “Громади” (1860 р.), “Просвіти” (1868 р.), Товариства української мови ім. Тараса Шевченка (1989 р.). Найголовніша мета діяльності ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка — утвердження української національної ідеї, державної української мови, розвитку національної культури, відродження історичної пам’яті, формування національної свідомості, піднесення духовності й добробуту українського народу. Структурні підрозділи Товариства — об’єднання — діють у всіх областях і більшості районів України, а первинні осередки — в багатьох селах. У лавах “Просвіти” згуртувалися небайдужі люди: працівники галузей освіти, науки й культури, письменники, журналісти, художники, студенти, підприємці, пенсіонери. Нині ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка — важливий структурний елемент громадянського суспільства, яке, хоч і повільно, з великими труднощами, але розвивається і швидко зміцнюється в Україні.

Перші просвітяни належали до тих сміливців, хто створював Народний рух України. Вони піднімали народ на боротьбу за вільну, суверенну, соборну, демократичну Українську Державу. Були активними учасниками мирної національно-визвольної революції періоду 1989—1991 рр. Тому на них поширюється встановлений Законом правовий статус учасників боротьби за незалежність України у ХХ ст. Просвітяни також брали участь у багатьох інших важливих політичних подіях останніх десятиріч, зокрема, в Революції гідності, в бойових діях проти московських загарбників на Донбасі.

Видано тисячі примірників книг, дисків, фільмів з актуальним українським продуктом.

ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка завжди рішуче протестувала й енергійно виступає нині проти політики національного нігілізму, космополітизму, мультикультуралізму.

Ми ніколи не погодимося з тим, хто закликає українців до пасивності і байдужості в умовах деформованої, спотвореної мовно-культурної ситуації в нашій державі.

Вважаємо, що саме ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, як найавторитетніше, найбільше і найвпливовіше об’єднання українських патріотів, а не котрась із численних дрібних політичних партій (насправді — партійок), зобов’язана нині очолити всі державницькі сили. Лише “Просвіта”, неначе велетенський магніт, завдяки потужному патріотичному силісому полю спроможна й повинна зібрати і згуртувати всіх українців, ідеологічно озброїти їх і підняти до розуміння проблем, що гостро постали перед Україною в політичній, економічній, моральній, духовно-культурній, безпековій та інших сферах. І спрямувати **вулканічну творчу енергію нації** на швидке розв’язання величних, **справді історичних** завдань, зіграти вагомую державотворчу роль. У цьому вбачаємо нині історичну місію ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Віriamo: нинішні очільники нашої держави (хоча ніхто з них ніколи не був просвітянином), як люди розумні й освічені, бодай поверхово знають славу і трагічну історію “Просвіти”. Отже, не мають жодних сумнівів щодо її величезних заслуг перед Нацією і Батьківщиною. Тому небезпідставно сподіваємося, що наступний 2018 рік буде проголошений в Україні Роком “Просвіти” і славне 150-річчя нашого Товариства урочисто відзначимо на державному рівні.

Тарас ПУСТОВІТ,
голова Полтавського МО
“Просвіти”, заступник директо-
ра Державного архіву Полтав-
ської області, заслужений пра-
цівник культури України

Іван Рудичів народився 28 травня 1881 року в старовинному козацькому містечку Кишеньки Кобеляцького повіту Полтавської губернії у відомій священицькій родині Опанаса Миколайовича та Євламії Григорівни Рудичів. 3-поміж паростків могутньої родовой крони Рудичів вийшли шановані на Полтавщині пастирі духовності та просвітництва — два протоієреї Яків і Арсеній.

1890 року хлопця з батьківського благословення віддали до Полтави у духовне училище.

1896 року Рудичева перевели до Полтавської духовної семінарії, де він познайомився зі старшими учнями, а на зламі XIX—XX століть став активним членом нелегальної семінарської українофільської громади, засновниками якої були Симон Петлюра, Микола Гмиря, Михайло Терлецький, Борис Іваницький, Павло Ластовець та інші. Оскільки діяльність громади постійно непокоїла промисловську адміністрацію навчального закладу, в семінарії активно запроваджувалася система сексотства та шпигунства. Тож коли навесні 1902 року в навчальному закладі відбувся організований виступ, який мав яскраве політичне забарвлення, найактивніших бунтівників швидко відрахували і жорстоко покарали: з семінарії відрахували два десятки осіб, зокрема С. Петлюру, І. Рудичева, М. Гмирю, К. Шаревського. Рудичева відрахували з п'ятого класу семінарії. А оскільки він залишався у Полтаві, відправили до буцегарні як активного члена РУПу за зберігання та поширення нелегальної націоналістичної літератури.

Після звільнення з-під арешту влітку 1904 р. Іван виїжджає до Катеринослава, де певний час заробляє на прожиток у канцелярії адвоката. Рудичів швидко сходиться з місцевими українцями Бідновим, Ємцем, Хрінниковим, Винниченком, бере активну участь в організації таємної друкарні (на засоби Хрінникова з Відня “у махових колесах було спроваджено українські шрифти”). Його публікації під криптонімом “ІвеР” з'являються на шпальтах катеринославських періодичних видань...

У Катеринославі він із Бідновим, Д'яконовим, Масловим започатковує видання часопису “Добра порада”. Проте після ви-

«І духом не падаємо, як би тяжко далі не було»

Тривалий час радянська тоталітарна система свідомо замовчувала або фальшувала відомості про осіб, які брали участь у національно-визвольному русі. Це стосувалося і представників української еміграції. Тож тисячі імен краян і досі залишаються малознаними або дискредитованими серед широкого загалу на Батьківщині. Історикам, краєзнавцям, представникам ЗМІ потрібно докладати значних зусиль, щоб очистити імена цих достойників від багатолітнього ідеологічного намулу. Наша розповідь — про уродженця Полтавщини, активного діяча Революційної української партії (далі — РУП), фундатора української бібліотеки у Парижі Івана Опанасовича РУДИЧЕВА (1881—1958).

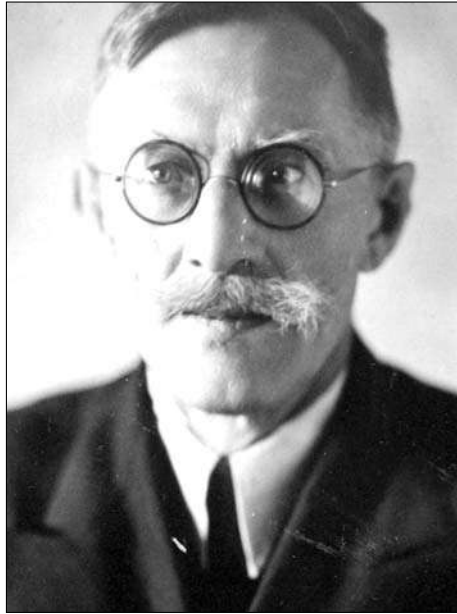
ходу трьох чисел склад редакції заарештували. Іван Опанасович повертається до Полтави, де упродовж кількох місяців співпрацює з редакцією місцевого українськомовного тижневика “Рідний Край”, біля якого гуртувалися кращі свідомі українські творчі сили. Він сходиться з редактором, адвокатом М. Дмитрієвим, письменниками Панасом Мирним, Гр. Коваленком. Але й це співробітництво триває недовго. Задля здобуття вищої освіти у вересні 1906 року він залишає Полтаву і складає іспити на юридичний факультет Казанського імператорського університету...

Про подальший життєвий шлях І. О. Рудичева знаходимо скупі відомості у різних виданнях української діаспори. 1916 року Рудичева мобілізували до війська. Він обіймав посаду старшого полкового писаря 271-го пішого запасного полку. Користуючись нагодою, провадив агітаційну роботу серед військовиків, успішно використовуючи набуті на університетській лаві знання (історичні, правові), зокрема про поневолення Росією України від XVII ст.

З квітня 1918 року Іван Рудичів, перебуваючи у Києві, переходить у розпорядження Вищого Корпусного військового суду УНР як кандидат на судові посади. Та наступні блискавичні зміни (військові й політичні) приводять полтавця до Вінниці—Кам'янця—Подільського—Варшави. Після поразки української революції 1917—1921 років, гнаний долею, він потрапляє до Берліна (працює коректором у видавництві), згодом прибуває до Праги (1922—1923 рр.), Відня і нарешті — до Парижа. Саме з Парижем пов'язана його подальша доля. Після вбивства Симона Петлюри 25 травня 1926 року йому вдалося розбудувати унікальний культурно-просвітницький осередок діаспори — Українську бібліотеку імені С. Петлюри. Для реалізації задумів щодо увічнення пам'яті Голови Директорії УНР, Головного отамана військ УНР Симона Петлюри 1926 року

під проводом Голови Уряду УНР в екзилі В'ячеслава Прокоповича було створено ініціативну Раду, до якої увійшли відомі військовики та науковці: Олександр Удовиченко, Іван Рудичів, Олександр Шульгин, Іларіон Косенко. А згодом, у березні 1927 р., одноосібне піклування Українською бібліотекою імені С. Петлюри перейняв на себе Рудичів. Завдяки його старанням фонди бібліотеки швидко зростали, і 25 травня 1929 року її відкрили для відвідувачів. Коли Рудичів долучився до роботи Товариства бібліотеки, він мав 45 років, великий досвід культурно-просвітницької роботи в Україні й велике бажання працювати задля рідної України.

Та не все було так просто. У середині 1930-х років він зізнається кореспондентам: “У нас, тобто у бібліотеці, сидимо в холоді, нема навіть на вугілля, щоб опалити все помешкання, я топлю лише в кухні, де й канцелярію установив...” Роботи було немало: необхідно було шукати кошти, опрацьовувати листи кореспондентів, залучати до подвижництва нових людей. А ще — враховувати політичну неоднорідність представників діаспори — чи не найголовніший чинник розбрату українців. І все ж Іван Опанасович твердо переконаний у необхідності подальшого збору національних і культурних пам'яток. У період становлення бібліотеки занотовував: “Роботу [все дню] будемо провадити й далі. І духом не падаємо, як би тяжко далі не було... Мені у всьому цьому неприємно те, що спільною фронту немає... Як не дивно для мене старого, а й досі ... ми всі тут не можемо вибратися на спільну національну дорогу...” Промовисті слова колишнього полтавця, занотовані ним у грудні 1938 року: “Ні, сьогодні вірую просто й одверто і, умираючи, з легким серцем промовлю: сорок літ працюю на ниві національній.

Зазнав тюрми, нагаїв і заушених московських. Сьогодні бачу — то все не було задурно. Слава й дяка Господеві...”

Рудичів займається пошуками національних раритетів, допомагає порадами іншим розбудовувати нові культурно-просвітницькі центри діаспори. Та з кожним роком йому доводиться дедалі важче. Постійні нервові потрясіння, неповноцінне харчування позначаються на здоров'ї: нерідко турбують головні болі, слабшає зір.

У довоєнний час бібліотека-музей у Парижі була вже відомим українським центром у Європі. “Тут і Музей, і старі архіви, і документи з історії визвольної боротьби, і матеріали з життя еміграції, і альбоми, і ноти, і пам'ятки”. Станом на січень 1941 р. кількість книг та періодичних видань у бібліотеці становила 14458 од. та близько 3000 од. у філіях; активізувалася і науково-видавнича її діяльність. Восени 1941 року Іван Опанасович зміг відвідати рідну Полтавщину, куди постійно прагнув, перебуваючи на чужині. Підставою для цих суджень є поява невеликої за обсягом публікації спогаду “На шляху до Житомира”, що з'явилася у часописі “Дніпрова Хвиля” (м. Кременчук) від 20 листопада 1941 р. Майже чверть століття Рудичеву хотілося донести до совітської Полтави хоча б крихту правди про Симона Петлюру і виснажливі зимові випробування

українського війська взимку 1919 р. Немає сумніву, що в ту зиму він перебував поряд із Головним отаманом військ УНР, чув його прощальні слова: “А Україна таки буде!”

Непростими видалися для Івана Опанасовича післявоєнні роки: попри літа, підірване здоров'я і притуплений зір, Рудичів розпочинає відновлення бібліотечного каталогу, займається пошуками вивезених книжкових та архівних скарбів у період німецької окупації. Проводячи за цією подвижницькою працею дні, він упорядковує свій приватний архів, пише автобіографічні спогади (змальовує дні, проведені у Полтаві, Казані, окупованому Парижі), направляє їх до архіву-бібліотеки Баунд-Бруку (США). Прижиттєво його спогади частково оприлюднено у духовних еміграційних виданнях “Українському Православному Слові” та “Українському Православному Календарі на 1957 рік” завдяки сприянню іншого відомого полтавця, мітрополита УАПЦ Мстислава (Степана Скрипника).

На схилі життя він опинився у великій скруті — знайшов притулок в Українсько-грузинському домі для старших людей в Абондані поблизу Парижа. “У притулку не радісно, з харчами тяжко, надворі холодно, — повідомляв він через океан мітрополиту УАПЦ Мстиславу в листі від 21 грудня 1956 р. — А світові події тяжкі, хоч і є надії на великий зворот. Чи то ж дотягнемо?”

На відміну від Патріарха Київського і всієї України Мстислава, Рудичів не “дотягнув”. Так і спочив у притулку 28 жовтня 1958 року, там же був і похований. Маленька група приятелів з Парижа на чолі з о. Вишневським, хором Миколайчука провели тоді тіло небіжчика до місця вічного спочинку.

Нині Паризька бібліотека ім. С. В. Петлюри та музей визвольних змагань 1917—1920 рр. — відомий науково-просвітний осередок української еміграції Західної Європи. Тут постійно відбуваються виставки, зібрання, конференції на поштову визвольних змагань українського народу та вшанування лицарів, що полягли у нерівній боротьбі за здобуття незалежності України. Працівники цього культурного осередку вже понад 90 років плекають пам'ять про наших земляків Симона Петлюру та його вірного побратима ще зі шкільних років, одного з фундаторів цієї установи Івана Рудичева.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

У видавництві “КЛІО” шойно побачила світ книжка відомого французького дослідника історії Московії-Росії Алена Безансона в перекладі відомого громадського діяча, заступника голови Координаційної ради з питань захисту української мови при Київській міській організації “Меморіал” імені В. Стуса Тараса Марусика. Презентація відбулась у залі Національного музею літератури України. У філософському обговоренні важливих тем книги, окрім Тараса Марусика, взяли участь громадські діячі: директор видавництва Віра Соловйова, Олександр Сугоняко, Олександр Лисенко, Микола Сядристий, Валерій Франчук та Юрій Кочубей. Модератор дискусії — телеведуча Емма Бабчук.

Для історика Безансона Росія —

«Свята Русь» Алена Безансона

не більша таємниці, ніж Франція чи Китай. Але чому кажуть “свята Русь” і не кажуть “свята Франція”, “свята Німеччина” чи “свята Італія”? Чому кажуть “вічна Росія”? Вона ж і не така давня, та й дуже змінилася. Чому вживають вираз “незрозуміла російська душа”? Чому цю душу називають “містичною”? Чому в російському менталітеті існує два поняття: “правда” й “істина”? Коли і за яких обставин “викликається” на авансцену історії міфологеми “Москва — третій Рим”? Чому європейці рідко послуговуються об'єктивною інформацією про Росію, а більше керуються міфами і стереотипами, пропагованими Москвою й дивляться на Московію-Росію крізь деформовану призму? У своєму новому істо-

ричному дослідженні автор намагається об'єктивно знайти відповіді на всі питання. Про це свідчать і розділи книги: “Брехня”, “Російське православ'я” та “Православне життя”, “Свята Русь” та “Російська імперія”, “Слов'янофільство (Пушкін, Гоголь, Достоевський)”, “Лібералізм”, “Революціонери”, “Ленін”.

Порушена тема особливо актуальна в нинішніх геополітичних реаліях — в умовах розв'язаної Росією гібридної війни проти України. Володіючи знаннями з історії, філософії, релігії, літератури, Ален Безансон на численних прикладах переконливо доводить, що гібридна війна Росії проти світу ніколи й не припинялася!

Емма Бабчук і Тарас Марусик

Петро СОРОКА

Ця книга особлива і шукати її аналогів у нашій літературі не так просто, не так легко. Вона про літературно-мистецькі зв'язки двох сусідніх народів — українців та чехів, і народилася після творчого відрядження львів'янки Зеновії Філіпчук, директора Народного музею Тараса Шевченка, в столицю Чеської Республіки Прагу. У цій праці авторка відштовхнулася від біблійного “*Пізнаєте Правду — і вона звільнить вас*”, а назву запозичила з однойменного вірша Спиридона Черкасенка, де є такі рядки:

*Свої слова, свій заповіт
Вуста їм вклав Ти, милий Боже,
І пролунало на весь світ:
Святая Правда переможе!*

У стислій за обсягом, але місткій за змістом передмові авторка наголошує: “Взаємоповага і почуття гідності єднають сьогодні два слов'янські народи. Чехи завжди були прихильними до українців, адже протягом тисячолітніх відносин між нами не було жорстоких протистоянь чи конфліктів. Значить, обидва народи у своїх духовних глибинах керуються справді вічними істинами, бо не даремно сказано: “Пізнаєте Правду — і вона звільнить вас”. Насамперед звільнить від зверхності, непоміркованості, агресивності — усього того, що виробилося за кулісами брехні.

У цій книзі подано думки людей, які служили Правді, і досі їхнє вчення — на сторожі людства. Український поет-пророк Тарас Шевченко та чеський філософ і перший президент республіки Томаш Масарик є рідними синами не лише своїх народів. Їхні переживання, погляди та застереження залишаються актуальними й сьогодні”.

В ім'я святої правди і заради відновлення історичної справедливості Зеновія Філіпчук любовно збрала, що називається, по крупинках, усе вартісне і знакове, що створили українці на чеській землі і що засвідчує нашу тісну дружбу. Книга має струнку, добре продуману композиційну побудову і складається з передмови, написаної українською і чеською мовами і п'яти розділів, назви яких говорять самі за себе: “Літературна шевченкіана міжвоєнної Праги”, “Речники Правди: Тарас Шевченко, Томаш Масарик”, “Петро Терпило, Пилип Терпило “Гете і Шевченко”, “Рядки,

Золотий відблиск Праги

Речники Правди / Автор-упорядник Зеновія Філіпчук. — Львів: ЛА “Піраміда”, 2016. — 144с.

стискала до вибухової густини, вибирала найпо сутніше, найпромовистіше і найприкметніше. Тут є дещо ширша за обсягом монографічна розвідка Петра і Пилипа Терпилів “Гете і Шевченко”, але вона сприймається не більше як виняток, усе інше нагадує строкату мозаїку, колаж, де домінує його величність афоризм, максима і крилатий вислів. Такі вибрані думки з праць Т. Г. Масарика і про Масарика, такі “рядки, що пройшли крізь серце”, де зібрано повчальні сентенції чи просто цікаві вислови Софії Русової, Галини Журби, Василя Королева-Старого, Петра Дереша, Августина Во-

лошина, Михайла Пронченка і Е. Кузьмівної. Деякі з них варті того, щоб бути зацитованими: “Людська душа є посудина на віру й потребує бути заповнена своїм питомим змістом — вірою”, “коли робиш творчу працю — підтримуєш Божі інтенції, Всемогутній тобі скрізь помагає. Коли ж руйнуєш, ненавидиш і мстиш — помагаєш чортові” (Василь Королів-Старий). “Ми маємо лиш одно: молоді! Їмусимо спасти за всяку ціну від шкідливих впливів тих старих, патентованих, чистокровних галицьких патріотів. Лиш в молоді наша надія і сила, а старих мусимо усунути за всяку ціну. Не вмієте — не боріться!” (Петро Дереш). “Краша будучність народа зависить від поступа свідомости; лиш ясна народна свідомість може в нас витворити культ ідеалів, які можуть оборонити великі маси громадянства” (Августин Волошин).

У книзі також чимало віршів, що не просто вносять особливу ліричну ноту в загальний текст, а й надають йому святковості, сказати б, аркодужності, забезпечують його звучання на рівні вищих партитур. Тут поезії Євгена Маланюка, Олександра Олеся, Олега Ольжича, Галини Мазуренко, Олексі Стефановича, Наталі Лівицької-Холод-

ної, Андрія Гарасевича, Івана Ірлявського, Антона Павлюка, Кості Вагилевича, тобто тих митців, кого неприхильна доля повела з рідної землі на чужину і хто знайшов другу батьківщину в сусідній Чехословаччині. Нині оті митці відомі як члени Празької школи, без якої неможливо уявити собі історію української літератури ХХ ст. Більшість із них сприймаються як хрестоматійні поети, інші, хоч і не входять у класичний канон, але завдяки світлому таланту і життєвому подвигу здобули глибоку шану в сучасників і залишаються жити в серцях вдячних нащадків.

І, звичайно ж, над усім поетичним блоком книги (хоча не тільки над ним) владарює пророча і геніальна постать Тараса Шевченка. Зеновія Філіпчук ніби перевіряє вогнем Кобзаревим словом кожен рядок і навіть слово у цій книзі. Перевіряє на справжність і правдивість, чистоту звучання і красу вислову, як сказав би М. Дочинець, “зрячість пера”.

Важко стриматися, щоб не процитувати бодай кілька невеличких фрагментів зі щоденника авторки, яким завершується це видання, і який звучить як високий ліричний акорд.

“Неодноразові відвідини Праги завжди викликають у мене особливі відчуття... Ідеш — і дух захоплює. Жодного натяку на сірість чи самовільне розфарбування фасадів у рекламні кольори. Дуже тонко реставровано кожен старовинну будівлю, якщо і є модерні вкраплення — вони не дратують”.

“Нашого сліду у Празі багато... Скарбницею українці на європейському континенті по праву вважається Слов'янська бібліотека, де я маю велику приємність працювати, коли тільки приїжджаю сюди. Особлива аура панує в її стінах. Коли гортаєш старовинні видання, яких торкались руки наших знаменитих предків (багато книг з автографами), відчуваєш, з якою вірою творили ці славні мужі українську справу на чужині”.

“У Празі багато українських заробітчан. Це наші сучасники,

які в пошуках праці опинилися далеко від рідного дому. Та багато з них усвідомлюють, що вижити в чужомовному середовищі вони зможуть лише тоді, коли будуть “...триматися разом і молитися Богові”. У греко-католицькому храмі святого Климента, що в самому центрі міста (настоятель о. Василь Сливоцький), завжди велелюдно”.

Архітектоніка цієї книги, її добре продумана концепція побудовані таким чином, що її градаційна напруга постійно зростає, а зміст піднімається на все нову емоційну висоту, і маю певність, хто увійде в її стихію, уже не зможе вийти з неї, не перегорнувши останню сторінку. Більше того: такі книги варто тримати на своєму робочому столі тривалий час, тому що кожне повернення до них дарує якесь нове відкриття. Принаймні так воно у мене: ось уже майже рік я перчитую ті чи ті місця, виробивши собі своєрідну опцію сприйняття, і щоразу сприймаю їх ніби уперше, так багато тут підтекстів, прихованих архетипів та промовистих символів.

Ця книга надається до глибоких розмислів та узагальнень, безмір її смислу зачаровує і потрясає. Вартісний також сам по собі й біографічний фактаж, тому видання може бути використане як посібник у школах і вишах.

Кожна справжня книжка має свою акустику, аромат і естетичну енергію. “Речники Правди” тому й притягують так магнетично, що спроможні полонити образним словом, глибокими смислами, внутрішньою гармонією, високою інформативністю тексту, зворушливим рівнем емпатії і абсолютною внутрішньою свободою. Це книга, що просвітлює і облагороднює, збагачує і перевіряє на патріотизм. Тут і вогонь викривальної інвективи, і болісна ностальгія за рідним краєм, і свідчення дієвості чесного і правдивого перед людьми і Богом слова.

Хочеться вірити, що життя у цієї книги мудрої, як істина, і глибокої, як джерело, заповідається довге і до неї охоче припадатимуть ті, для кого правда залишається непохитним провідником на всіх життєвих перехрестях, а любов до рідної землі й повага до сусідів визначальними у високому кодексі життя.

Петриківський Ліс

Книга вчить, як на світі жити

Ольга НАУМЕНКО, фахівець соціально-гуманітарного відділу вишу

До Дня працівників освіти і Всеукраїнського дня бібліотеки за ініціативою бібліотеки Переяслав-Хмельницького педагогічного вишу ім. Г. Сковороди, факультету педагогіки та психології, кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти стартував новий творчий проект “Екочитальня”. В університетському дворіку зібралися викладачі, студенти, співробітники вишу на неймовірне дійство — “День творчої ініціативи в екочитальні”.

Гостей свята зустрічав музикант Микита Фесенко.

Директор бібліотеки Ольга Шкира зазначила:

Сила книги безмежна. Вона відкриває нам небачені обрії, допомагає зрозуміти історію народу, розкриває таємниці природи, життя. Книга — мудрий друг, який, не вміючи говорити, розказує про незвичні пригоди і подорожі, про навколишній світ, про різні чудеса.

— Наша бібліотека відкрита для всіх. Ми намагаємося для кожного читача знайти потрібну йому інформацію, проводимо різноманітні заходи, щоб зацікавити читачів, прищепити любов до книги. Сьогодні відкрили новий творчий проект “Екочитальня”.

Основна мета заходу — зберегти любов до книги, розвивати інтерес до читання, навчити берегти та любити книги, виховувати почуття відповідальності за підручники, а також заціка-

вити студентів отримувати нові знання.

Студенти спеціальності “Дошкільна освіта” й викладачі кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти Світлана Дем'яненко, Тамара Андреева і Олена Литвишко підготували цікаву пізнавальну програму. Відбулося декламування віршів про книги, відгадування загадок, українських народних казок.

Своїми думками про роль книги та бібліотеки в житті людини поділилися декан фа-

культету педагогіки та психології Ліана Яценко, доктор психологічних наук, професор Лариса Калмикова, голова Наукового товариства Оксана Луцик та багато інших гостей, які прийшли на це свято.

Захід ще раз довів, що жит-

тя людини без книжок неможливе. “Хто багато читає, той багато знає”, — так кажуть у народі. І це правда.

На завершення свята всі охочі могли завітати до “чайної вітальні”, де бібліотекарі пригощали чаєм і смачними пиріжками.

Іван СЛОБОДЯН

Сприйняття незалежності як найбільшого свого свята є дуже особистим, тому пишу про себе. Народився 1953 року, вже після смерті страшного тирана, який вимордував мільйони людей, запровадив геноцид для десятків народів, переселяв, убивав, знущався. В Західній Україні потроху знищували останні острівці збройного опору цій нелюдській комуністичній системі, війни УПА, розуміючи безнадійність збройної боротьби, тим не менше і надалі проводили її, адже “Здобудеш Українську державу, або

згинеш у боротьбі за неї” — це було їхнє кредо і їхній спосіб життя. Переважна більшість населення змиралась із своїм статус кво і облаштовувала життя за радянськими порядками. Я так не міг, адже мої прадіди Слободяни, Венгринюки, Комарі та Палажі закладали читальні “Просвіти” в селах Шепарівці та Дедьківці Коломийського повіту, Долинняни на Рогатинщині чи Лани на Бібреччині. Михайло Слободян, війт села Шепарівці мав за честь запросити Івана Франка до виступу 1903 року із програмовим твором “Мойсей”. Мої дідуся виборювали незалежність Західноукраїнської республіки (ЗУНР) у лавах Української Галицької Армії (УГА). У міжвоєнний час мої дідуся й бабусі проводили патріотичну виховну роботу, зокрема, мій дідусь отець Стефан Комар у селі Ценів на Бережанщині створив селянську спілку, товариство “Просвіта”, побудував млин, за що під час “пацифікації” 1930 року потрапив до Польської тюрми. Будучи заступником митрополита Андрея парохом села Милошівичі на Пустомитівщині, освятив монастир на Берегах, заклад захоронку (садок) для дітей-сиріт і з бідних сімей. Сестра дружини Євдокії отця Стефана Марія та й сама Євдокія були серед організаторів фестин, вистав чи тематичних вечорів у селі Милошівичі. Їхні діти Володимир, Люба та Ліда виховані свідомими українцями й патріотами готувалися вступити на боротьбу за Українську незалежну державу через Організацію Українських Націоналістів (ОУН). Також активної проукраїнської позиції завжди дотримувався війт (солтис) села Шепарівці Петро Слободян. Свого сина Михайла (мого батька) він направив на навчання в Коломийську гімназію. Молодший син Степан був здібним художником і, на жаль, його картина про зажерливого Сталіна у вигляді собаки зіграла фатальну

Незалежність

роль. Після вересня 1939 року “освободітелі” знайшли цю картину, довго допитувалися, хто ж автор! І хтось не витримав і здав ще неповнолітнього хлопця. Його довго били й мучили і потім віддали батькам на вмирання. Допитувались, хто ж то його змусив це малювати, однак він не потягнув нікого за собою до страшної НКВДистської м’ясорубки, а казав що ідея і задум, і виконання є лише його. Степан потроху вмирав і дуже боявся повернення советів, казав: “Я не помилявся, коли малював їх, як хижих загребущих псів”.

1940 року репресії радянської влади зачепили й родину Комарів — заарештували, а згодом засудили до смерті в рамках “Процесу 59”, Володимира та Любу Комарів. Наймолодшу Ліду (мою маму), оскільки проти неї ніхто із засуджених не свідчив, особая тройка (ОСО) в позасудовому порядку засудила до 5 років тюрми та 5 років висилки. Гуманна радянська влада з 59 осіб аж 44 засудила до кари смерті, зокрема 22 дівчат. На щастя Володимира та Любу енкаведисти не встигли розстріляти, про страшну ніч у Бердичівському монастирі, де комуністи зробили тюрму і перед приходом німців наспіх розстрілювали в’язнів, а потім підпалили в’язницю Люба Комар написала спогади, які вийшли в книжці “Процес 59”. А далі була участь Люби в УПА як зв’язкової Миколи Лебеда і саме з ним і членом Української головної визвольної ради (УГВР) Мирославом Прокопом за завданням УГВР 1945 року Люба Комар відійшла на Захід.

Ліда Комар із своїми подругами Наталкою Шухевич (сестра Романа Шухевича), Лідією Світлик, Орисею Безпалько (дочка міністра УНР) та Галею Ставарською була етапована в м. Краснотуринськ на Уралі, де вони валили ліс й будували великий алюмінієвий завод. Про пекло в системі ГУЛАГу мама не розповідала, лише раз про те, що в бараці, де вони ночували і де завжди було шумно, крики, бійки та нецензурні слова та навіть там у побутових в’язнів прокидалося щось людське: “Тіше шалави... западенкі моляться”. І затихав величезний барак і було чути молитву до Бога з уст 5-х молоденьких дівчаток...

Михайло Слободян 1942 року вступив на навчання у Політехнічний інститут (лісгосподарський факультет) у Львові. Бо вважав, що Україна потребувати-

ме розумних і професійних фахівців. Коли студенти, знаючи про наближення до Львова радянської армії і пам’ятаючи про жахливі репресії, більшістю вирішили емігрувати на Захід, Михайло залишився, хоч теж дуже ризикував.

Отець Стефан, знаючи, що його очікує неминучий арешт, збирався теж емігрувати, однак його дружина Євдокія (наша бабуса Дозя) сказала, що не поїде, бо має ж повернутися дочка Ліда і як вона буде жити сама? Дідусь залишився і в квітні 1945-го його заарештували. 60-літній кремезний чоловік мужньо пройшов усі кола сталінських тюрем в Абазі біля Норильська і 1956 року повернувся. Якось зранку я зайшов на кухню і побачив величезного бородатого чоловіка, який лежав на підлозі. Він повернувся з інфарктом чи інсульту і майже рік пролежав. Однак любов родини і його прагнення до життя повернули йому здоров’я. Вже тоді я знав, що ніколи не буду “Солодкою Дарусею” (книжка Марії

Матіос про те, як дівчинка, нехотючи, за цукерки, викрила українських партизан). Духівником нашої родини був тоді ще просто отець Володимир Стернюк. Ми, діти, знали, що про те, що діється в хаті, нікому з чужих людей не говорили. А в хаті в нас щодня правилась служба Божа — каткомбними священиками греко-католиками. Вони всі вже спочили в Бозі і чорний як смола отець Смаль, і добродушний повненький отець Лемішко, і професор Стернюк, і ще багато інших. Але для мене завжди головним був мій дідусь отець Стефан. Знали, що російська православна церква стала філією КГБ, і тому зрозумі-

ло, що ніколи на підтримувати-мемо цю політичну структуру.

Дідусь Петра я не знав. 1950 року його, шанованого не тільки в рідному селі, а й на всій Коломийщині господаря, війта за польських і німецьких часів, арештували як “учасника націоналістичних банд” і цього ж року він загинув на станції Чуна Іркутської області. “Краще смерть як неволя”. Він, вільна людина, мабуть просто задихнувся від ГУЛАГівського свавілля чи загинув при спробі втекти. Це все здогадки моїх рідних — правди, на жаль, не будемо знати ніколи.

А мама таки повернулася ще 1946 року. Не знаю, як їй вдалося добратися на Львівщину і в Милошівичі. І знаючи, що освіта та знання — це єдиний скарб, який не заберуть і найстрашніші вороги, пішла вчитися. Влада і за Сталіна була корумпована — мама виробила собі чистий паспорт — без вовчого білета і за допомогою добрих людей вступила на фармацевтичний факультет Львівського медичного університету та одночасно працювала. Мама ніжна, молода, — коли до неї звернулася товаришка з Милошівич про те, щоб рятувати її братів, які перебували в крівці десь під Глиннями, не сказала ні слова і поїхала туди й надала хлопцям медичну допомогу, врятувала їх, таки повернулася ще 1946 року — не знаю, як їй вдалося.

Мій тато — один із перших кандидатів наук в Західній Україні, молодий перспективний науковець, працівник Академії наук УРСР, в 1950-му році був відрядований з Академії на загальних зборах через те, що не повідомив, що його батько став “ворогом народу”. І ніхто не заступився за нього, навіть друзі, з якими він проживав в одній кімнаті. Советчина ламала долі й нищила дух українців. Тато не очікував на арешт, а сам записався на роботу на Далекий Схід. І бродив по сопках Сіхоте-Аліня — аж до смерті вождя всіх народів і ще довше. Був дуже талановитим і дуже принциповим. Спільно з Дмитром Зеровим, — видатним ботаніком, академіком АН УРСР, братом Миколи та Михайла — видатних українських поетів та ще інших вчених відстояв українську мову в “Українському ботанічному журналі”. В 70-ті роки цей журнал залишався одним з небагатьох українськомовних з усіх наукових журналів в Україні.

Батьки привчали нас бути правдивими, мужніми вірянами та патріотами України і бути наполегливими в навчанні. Я знав, що ніколи не стану комуністом, ніколи не буду в Україні розмовляти російською на догоду новіт-

нім “господарям життя”. Нас у дорослому віці було четверо: троє братів і сестричка Галя. Ми всі досягли певних успіхів у науці. Максимально можливих без керівної і спрямовуючої ролі компартії. Петро — кандидат фізико-математичних наук, Василь — історичних (захистився вже після здобуття Україною незалежності), Іван — технічних, а Галя — біологічних.

Петро був серед учнів Ігоря Юхновського та творчо змагався з Іваном Вакарчуком та Юрієм Рудавським (у незалежній Україні ці достойні мужи були ректорами львівських університетів). Петра чекала інша доля. Наше покоління теж принесло найбільшу жертву на вівтар незалежності України. 1 квітня 1977 року за нез’ясованих обставин загинув мій найстарший брат Петро, кандидат фізико-математичних наук, талановитий поет і музикант. Брат Василь вчився на електро-механічному факультеті Політехнічного інституту, однак кохався в архітектурі та історії церков. Він став одним з ініціаторів і натхненником залучення українських **дерев’яних церков карпатського регіону Польщі й України** — група історично цінних унікальних дерев’яних церков, які 21 червня 2013 року на 37-й сесії Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО, що відбувалася у Камбоджі, були занесені до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Він автор багатьох книжок про сакральну спадщину України, про українські церкви Румунії. Сестра Галя як і тато стала біологом, працювала в Карпатському біосферному заповіднику. А в кризові 90-ті виїхала за “зеленою картою” до Канади, де стала топ-менеджером однієї з фармацевтичних компаній.

Мама дуже швидко відійшла в засвіти і говорила нам: “Ви обов’язково будете жити в незалежній Україні”. Ми всі наближали цей День. Були ініціаторами Товариства української мови, Народного руху України на своїх роботах, їздили Україною і будили народ до самостійного життя. Всі українські революції XXI століття були нашими і наших дітей (Софійка й Орися). Незалежність — це наше найбільше Свято. Воно скроплено кров’ю багатьох поколінь українців, і нині на сході України найкращі сини й дочка мужньо відстоюють нашу незалежність у війні з одвічним ворогом, північною імперською Росією. Так хочеться, щоб наші внуки просто й щасливо жили й розбудовували нашу рідну УКРАЇНУ.

Слава Україні! Героям Слава!

Фото з родинного альбому

Казимир ЯРЕМА,
вчитель-пенсіонер, голова Тернопільського райоб'єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Дорогі мої вчителі...

Щиро вітаю всіх учителів, котрі працюють зараз, а також вчителів-пенсіонерів із Днем учителя. Адже всі ви, навчаючи учнів, ще й виконуєте величезну просвітницьку роботу, були засновниками “Товариства української мови ім. Т. Шевченка” на початку 90-х років ХХ ст. і тепер працюєте на просвітянській ниві.

Чому дорослі часто згадують той особливий час: школи, своїх учителів, однокласників? Мабуть, тому, що з висоти прожитих років дитинство і юність, шкільні роки здаються наймилішими. А може, тому, що у країну дитинства немає вороття. І тільки у снах чи спогадах можна заново пережити почуття, які так хвилювали колись, а тепер здаються наївними, до болю простими, але хвилюють серце і душу.

Святі й незабутні спогади дитинства є для мене опорою та життєдайним джерелом у дорослому житті. Хоч нелегко нам, простим українцям, живеться нині, але на рідній землі, в рідній Україні, відчувається найщасливішим.

Батьки дарують нам життя, а вчителі вчать розуміти його, виводять нас у широкий непізнаний світ, у якому ми повинні бути не глядачами, а творцями.

У Біблійній притчі повідомляється, що коли Бог творив світ, взяв собі в помічники дидака, що в перекладі з грецької мови означає “учителя”, осівши його талантом, мудрістю, добротою, терплячістю.

Так виникла професія вчителя, завдання якого допомагати Творцю, щоб діти, як промінчики, зігрівали, добрими справами радували, мудрості навчали, милували чеснотами совісті.

Зустріч випускників Настасівської ЗОШ I-III ст. 1964 р. в. через 50 років. Зліва направо: Фіцак Я., Лисий Б., Дудак С., Малецький Є., Ярема К., Сас Я., Островський В.

Саме такими вічними творцями, сіячами усіх людських чеснот у дитячих душах були мої дорогі вчителі й ті, хто нині навчає дітей.

У пору нашого дитинства і юності вчителі були вихідцями з простих селянських і робітничих сімей, пережили голодомори, репресії, воєнні та післявоєнні лихоліття, зазнали нестатків і бід, нужди і голоду, страху більшовицьких переслідувань. Їхні серця і вчинки були наповнені добротою, людяністю, доброзичливістю, співчуттям до скривджених, бідних, намагалися допомогти тому, хто цього потребує.

Вони надзвичайно відповідально ставилися до своїх вчительських обов'язків, виконання громадських доручень. Намагалися дати учнями міцні знання, виховати їх справжніми людьми. Не дивлячись на мізерну зарплату, тоді педагоги майже щодня проводили з учнями додаткові заняття, щоб кожний учень зрозумів і виконав завдання. Не раз ці заняття затягувалися до вечора, що стурбовані батьки приходили в школу. Якщо хтось захворів чи з інших причин залишився вдома, то класний керівник відвідував учня, проводив бесіду з батьками, цікавився, в яких умовах живе дитина, якої допомоги потребує.

На все життя мені запам'яталося, як мене, учня другого класу, хворого на кір, провідувала моя дорога вчителька Франка Андріївна Миськів. Я, як більшість моїх сільських ровесників, жив у сім'ї, що потерпала від постійних матеріальних нестатків. Батько повернувся з війни важкохворий, більше семи років перебував у лікарнях. Більшовики 1950 року забрали з дому все: коней, реманент, землю, зерно, ще й силою вимагали підписати позичку. Па-

м'ятаю, як місцевий яничар кричав до мами: “Ти — американська шпionка, ти проти радянської влади, бо не хочеш підписувати позичку”. Мама виправдовувалась, що в колгоспі за рік заробила лише 80 кілограмів пшениці, як їй важко прогодувати четверо малих дітей і хворого чоловіка. Але більшовицькі активісти на це уваги не звертали.

мої старші брати Володимир, Ярослав, Євген або сусідські дівчата мололи на жорнах зерно і приспівували:

— Наші жорна добре мелють, та й добре мелють — гей-гей!

— Порох йде геть попід стелю, та попід стелю — гей-гей!

— Жорнівками вправо-вліво, та й вправо-вліво — гей-гей!

— Щоб їсти ся не хтіло, тай ся не хтіло — гей-гей!

Нам допомагала вижити тітка Маринка, батькова рідна сестра, яка мала вдома крупарку і нам час від часу приносила відходи з круп — покруп'янку. З неї мама раз на день варила лемішку, і ми хоч не наїдалися досхочу, але голод втамовували. Справжньою рятувальницею і годувальницею нашою була корова, завдяки якій ми виживали. Корова була головним багатством у селянській сім'ї. Коли в когось від конюшини чи люцерни здуло корову, то рятувати її бігло все село. Пам'ятаю, як у Петра Ізб'яньського згинула корова, то вся сім'я плакала, як за покійником. А вчителі також прийшли на його подвір'я і заспокоювали дітей.

Переважає більшість сільських сімей жили у невеликих глиняних хатах-мазанках, покритих соломною, глиною мазаних долівках замість підлоги.

Саме в такій хаті на батьківському ліжку лежав я хворий і чекав, поки кір залишить моє тіло. Мене ніхто нічим не лікував, так само як і при захворюванні на грип чи інші застуди. Давали пити гарячий чай із малини, калини, липового цвіту, натирали горілкою, часником, давали дихати

Учні Чортківського педучилища у 1966 р. Зліва направо: Безкоровайний Ю., Ліберний С., Ярема К., Гринчишин Я., Лобунець В.

парою гарячої картоплі. І так виліковувалися.

Пробудився я і напівсонний відчув дотик теплої ніжної руки до мого чола. Я подумав: чи це сон, чи насправді? Розплющив очі — і від здивування й хвилювання мені спочатку відібрало мову. Наді мною схилилася і поклала руку на моє чоло улюблена вчителька — Франка Андріївна Миськів, яку ми всі класом полюбили з перших днів навчання за її доброту, чуйність до кожного з нас, намагання заохотити до навчання словами: “Ти, Петрусь, розумний хлопчик, в тебе все вийде, ти обов'язково досягнеш своєї мети”. Вона ніби не бачила в нас негативного, а тільки позитивне. Ми всім класом зустрічали її перед уроками, проводжали після занять, допомагали нести сумку і речі. Я був дуже здивований її приходом у мою бідну хату і мені було соромно перед нею за скромність і бідність: стареньке ліжко, дерев'яна потріскана скриня, яка пережила дві світові війни та евакуації, три лавки і трохи баняків і горщиків на кухні.

Франка Андріївна підбадьорила мене: “Казимире, не хвилюйся, ти обов'язково скоро одужаєш, наберешся сил і підеш до школи. А я тобі допоможу надізнати пропущений матеріал. Ти зібний хлопчик, маєш талант до математики, музики, читаєш багато книжок. Ти обов'язково вивчишся, збудеш хорошу професію, покращиш умови свого життя і допоможеш своїм бать-

кам”. Я подякував і запевнив, що намагатимуся виконувати її побажання.

Але вже в кінці першої чверті Франка Андріївна переїхала працювати у своє рідне село Конопківку, що біля м. Микулинці. Ми проводжали її за село, прощаючись плакали, дівчата навіть цілували воза. В моїй пам'яті на все життя зберігся образ цієї вчительки.

Першою моєю вчителькою була Марія Іванівна Кошик (Шамрай) родом із Умані, яка була суворіша і вимогливіша, а її чоловік був “участковий” (дільничний міліціонер), і тому ми її боялися. Але вона також любила нас. У холодну зимову пору ми вчилися у класі, в якому зовсім не було підлоги. Маленька грубка в класі не нагрівала кімнати. То Марія Іванівна зранку майже кожному першокласникові розтирала руки, ноги, хукала на них, примушувала учнів кілька разів протягом уроку виконувати руханку.

Незабутні спогади залишили в моєму серці вчителька української мови Станіслава Петрівна Будзанівська, мій класний керівник, яка вчила любити рідну мову, рідну Україну; директор школи Богдан Михайлович Будзанівський, який прищепив мені інтерес до історії, до минулого, що й сприяло тому, що я став істориком.

Низько схилию голову перед пам'яттю вчителів Йосипівської 8-річної школи Олександра Івановича Слободянюк, Марією Тихонівною Крамар, Адамом Йосиповичем Крамаром, Наталією Сергіївною Байдаченко, Володимиром Васильовичем Кушнірюком, Іриною Адольфівною Кушнірук, Ганною Гнатівною Домінською, Марією Євгенівною Мандзій, Лідією МIRONІВНОЮ Благою, які своєю відданістю професії вчителя дали мені міцні знання, підготували до життя.

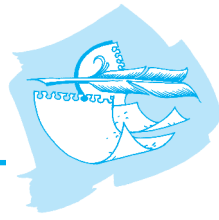
Низько схилию голову перед педагогами Настасівської середньої школи, які мене вчили, перед викладачами Чортківського педучилища і Львівського державного університету ім. І. Франка, які по-батьківському ставилися до нас, студентів, справедливо оцінювали наші знання, розуміли наші життєві складнощі і завжди йшли назустріч студентів, не вимагали ніяких хабарів і винагород. Навіть букети квітів на іспитах не завжди можна було дарувати.

Тодішнє навчання у технікумах і ВНЗ, безкорисливе ставлення викладачів до виконання своїх обов'язків не порівняєш із теперішнім, де нерідко на першому місці матеріальна зацікавленість окремих викладачів.

Ще раз вітаю педагогів із професійним святом — Днем учителя, бажаю міцного здоров'я, щастя, успіхів у праці, поваги від колег по роботі, батьків та учнів.

Педколектив Острівської ЗОШ I-III ст., 2017 р.

Олена БОНДАРЕНКО: Жалі жалкіші по ночах

Розгортаються крила досвітніх дерев до зорі,
Перший подих полів на зорі обіймає бджолу...
Здрастуй, рідна дорого в простім візерунку коліс,
Твоя тепла ріка обіймає ізнову мене.

Твоя тепла ріка в голубих острівцях споришу,
Темні хаші тернові обабіч твоїх берегів...
Повернутись сюди, де на вітрі пливе ковила,
Де на промені соняха квітне щаслива бджола.

Повернутись сюди, і прожити, як подих, життя,
І лишитись навіки в родючому ґрунті оцім...
Пташко серця мого, розгортаються крила дерев,
Ворухнулась дорога, неначе в тумані ріка.

1980

Донечці

Лети, голубочку, лети,
Лети, мій кленовий листочку,
Біжи, мій веселий струмочку,
Рости, моя ружо, рости.

Лети, голубочку, туди,
Куди моє серце так хоче,
Де листя кленове тріпоче
Над плесом плиткої води.

Лети, голубочку, на край,
Де поле і небо злилися,
У вирій збирається листя,
І душам ввижається рай.

Лети, голубочку, і вже
Хутчіше додому вертайся...
А той, хто навік одлітався —
Нехай його Бог береже.

2014

Рік минув — чи півжиття минуло?
Дні погостювали і пішли.
Бачиш, от і літо промайнуло,
Липи на вершечок підросли.

А на тих вершечках — по гніздечку,
Виросло у кожному пташа...
Де б його знайти таку вуздечку,
Щоб з тепла не рвалася душа?

Дрібка днів, а там і зосеніє,
Вибалки ожина заплете,
І над цілим світом засиніє
Небо, мов крізь скельце золоте.

А під небом — стежка до кринички,
Трохи довша стежка — на гробки,
Та сільської вбогої крамнички
Хліб щоденний, сіль і сірники.

2010

І. Низовому

Причаєність і суші, і води,
Поволі сизе в темне витікає,
Стоять у першій інєї сади,
І листя сухо кулачки стискає.

Це ранок осені. Це ті, кого любив,
Вертаються у сні твої та пам'ять.
Це рідний світ калин і горобин,
Як пізніє листя, душу твою палить.

Це тут, у наших вітряних містах,
Нічні осінні села залишили
Такий печальний присмак на устах —
Мов пізній плід, солодкий плід шипшини...

1983

Д. Б.

Цей рік почався липнем,
А Ріка
Стояла і світилася у липах.
Так, ніби свічі лагідна рука
Засвічувала берегом і долом.
Ходили дні плитким повільним колом.

Високу браму Золотих Воріт
Суша медова спека обтікала,
І тиха радість серце обтікала,
Неначе в ньому голуб оселився.

Тобою знов мій погляд звеселився,
І погляд мій тобою став,
І небо
Тобою стало,
І Ріка — тобою.

Нехай ніхто твоїх небесних літ
Не зможе ані словом замутити,
Нехай ніхто не зможе засмутити
Твого лица, ріко моя,
Моє ти небо.
Папороті цвіт — моя долоня у твоїй долоні.

1992

Цей двір — не двір. І хата — вже не хата.
У хащах саду — царство комахні.
Та лобода, важка і пелехата,
Колишеться в колишньому вікні.

Давно уже, давно нема нікого
Ні в тім дворі, ні в хаті, ні в саду.
Хіба зітхне криничка випадково,
Занурена по брови в лободу.

Як швидко все до зникнення звикає!
Ні стежки, ні доріжки до воріт...
На погребіщі лядя замикає
Якийсь вхід. В якийсь інший світ.

В який? А може, в той, де ніби вчора
Цвіло по сонцю в небі й на воді,
Де рушники — на червоно і чорно,
І де батьки — живі та молоді?

Де соняхи пишались над тинами
В крилатих німбах, як сільські святи,
І ще нікого з нас не розпинали
На жодному, на жодному хресті?!

...оденька павутинка заснується,
Зав'ється у вологому гіллі,
Й неначе хтось тихенько засміється,
Кого давно немає на землі...

2006

Іванові Низовому

І як його, скажи, без тебе жити?
Без тебе? Жити? Але — живемо.
Неначе в тихім небі женемо
Осінні хмари полем недожатам.
Самотньо тут, не вдома. Але там,
У місті рідному, тепер не нашим,
Де ти самісінький, як пташок у піддашші, —
Напевне, найстрашніша самота.
Там день і ніч нуртує вітровий,
І крига вкрила вулиці холодні,
А ми туди й дістатися не годні,

До міста, що волає із безодні,
Де і по смерті нині ти — не свій...
Я плачу, Йвасю, і чимдуж гортаю дні,
Щоб час майнув і стало — по війні,
І світ постав у золоті й блакиті,
Щоб вирви заплела нова трава,
І рідний степ відчув, що ожива,
І наші солов'ї несамовиті
Хвалили Бога на твої слова.

2016

Всихає клен.
Одне його крило
Ще там, де птаство і кошлаті хмари.
А замість другого — лише кістяк,
Негодами, як віспою, побитий.

Всихає рід.
Старенькі хазяї
Переробили всю свою роботу,
Нагостювались та й пішли “додому” —
Під синім пофарбовані хрести.

Лиш їхня вже немолода дочка
Курей годує, воду з балки носить,
Та у сільській занедбаній крамничці
Бере вряди-годи консерви для kota.

А рано-вранці за штахетами паркану
Ввижається їй, наче батько й мати
Ідуть з базару й тихо гомонять.
Тоді вона легенько нюхає долоню,
З долоні пахне півник базаровий.

2015

Листи Сашкові Павленку

Лист з опівдороги

З півдороги тримаю порожнє повітря
в долонях замерзлих,
Спів дороги протяглий, і простору протяг
в полях безіменних,
Тільки вітер навістрінний раз по раз вмикає
тополю сигнальну,
На плечі незнайомого хлопця, в холоднім
автобусі я засинаю,
Він сидить непорушно, незручно,
плече йому геть затерпає,
Він за мене, сердешний, хлоп'ячим своїм
сердцем потерпає,
Він мені співчуває, незграбний втікачці
у сон рятівничий,
У холоднім автобусі, де тільки протяг
літа опівнічний,
Де боюсь я підняти чоло із чужого
худенького плічка —
Про порожнє повітря в долонях не варто
читати з обличчя...

Лист із дому

Як їхалося, питаєш?
Та як — у тім вагоні
Я пошепки складала всю ніч тобі листа.
Що лиха — непоправні,
Що рани — невивоїтні,
Й саме життя — марнота, гризота й суєта.

Що думала, питаєш?
Та вкоськувала душу,
Розмазувала фарбу потеклу по очах,
Бо всі печалі — більші,
Усі тривоги — дужчі
І всі жалі жалкіші звичайно по ночах.

А ще я міркувала,
Чудна самотня жінка,
Під сонне бурмотіння сусідів у купе —
Що всюди я — в дорозі,
І всюди я — чужинка,
І доля кого любить — то чубить, то скубе...

Чи є дивніші дивацтво —
У власноручні пастки
Допхатись неодмінно, доп'ястись, добрести?..
Не дай мені пропасти,
Не дай мені пропасти
Між рідної марноти,
Гризоти й суєти...

Лист на перший сніг

Золотої осінньої ночі
Тихий дзвін сніговий задзвонив.
Брате-сніже, накрив мої очі,
Щоб вони не тужили за ним.

Передмістя, розорані луки,
Та солодкий від соняхів дим...
Брате-сніже, сповий мої руки,
Щоб вони не тужили за ним.

І зірки в те задимлене скельце
Бачать світ наш простим і незлим...
Брате-сніже, втоли моє серце,
Щоб воно не тужило за ним.

1988—2017

Розгортаються крила досвітніх дерев до зорі,
Перший подих полів на зорі обіймає бджолу...
Здрастуй, рідна дорого в простім
візерунку коліс,
Твоя тепла ріка обіймає ізнову мене.

Твоя тепла ріка в голубих острівцях споришу,
Темні хаші тернові обабіч твоїх берегів...
Повернутись сюди, де на вітрі пливе ковила,
Де на промені соняха квітне щаслива бджола.

Повернутись сюди, і прожити, як подих, життя,
І лишитись навіки в родючому ґрунті оцім...
Пташко серця мого, розгортаються крила дерев,
Ворухнулась дорога, неначе в тумані ріка.

1992

На схилах

Зірниці глоду,
Спалахи осик,
І віск беріз,
І дуба мідь важка...
У вибалках, западинах, ярах
Стоїть повітря синіми стовпами,
І голос птаха голосові птаха
Відлунює на дні небесних веж.
Луна, луна-а-а-а!
Лисице вогняна,
По глинищах сипких, рудих дібровах
Ми летимо,
І коле щоки терня,
Й гірчить у горлі
Дим чужих вогнів.
Ми летимо у відчай свободи —
Навиліт вітер серце прохромив.

2011

По глину

У вузлику півхліба й цибулина,
Загус туман у пляшці з молоком,
Тонкий серпок над оранкою блима —
Ходить по глину, тату, холодком.

Степи собі скирти понапинали,
Як з міді стали за літо шляхи...
Дивіться, тату — ген за Галянами
Осінні очі мружать ховрами.

Щось наче йде сухим кукурудзинням,
Щось наче йде і дихає в імлі...
Як пахне, тату, в світі передзнім'ям,
Аж просто в серце зашпори зайшли.

А там, за вибалком, сумні хрести постали,
І на хрестах — хрещаті рушники...
Вже півсела поснуло під хрестами,
І півсела пішло на рудники.

А ми до свята вимастимо хату —
І ловка ж глина, біла та пухка!
Вставайте, тату, та ходімте, тату!
— Я рад би, доню — глина не пуска.

1980

«Козацька кров нуртує і гуде»

Маргарита ДОВГАНЬ
Фото Сергія БОРИСОВСЬКОГО

Все добре в мені — від бабусі

Сирота при живих батьках: “Не потрібні мені батьки-п’яниці”, — гірко зізнався Дмитро Шишкін. Виховувався хлопець, народжений у селі Самійлівці на Запоріжжі, у школі-інтернаті для дітей із мовними проблемами. А головне — бабуся Ніна зігривала душу дитини. Сказав: “Все добре в мені — від неї”. Дмитро вчився на зварювальника, але недовчився. Навчався військової науки на полігоні біля Львова, вдячний учителю з позивним “Захар”, який навчив керувати і стріляти з гармати “Рапіра”, по-снайперськи точною зброєю. Підійшов до нас реабілітолог Олексій Таволжанський. Вітається. Дмитро йому ліву руку простягає, а доктор: “Ти чого мені ліву, бо легше? Я ж казав тобі — праву, праву подавай!” У лютому цьогогоріч ворожа міна дістала Дмитра під Авдіївкою. Поранило в голову. Операція за операцією. Керівні функції мозку відновлені, але є ще проблеми з правим боком тіла, от і змушує лікар-реабілітолог активніше рухати правою рукою.

Старший матрос Віктор Луцик

— Люблю техніку, особливо сільськогосподарську. Люблю її ремонтувати. Щось підмайстрував, запрацювало — і радість! А на війні радості мало.

...3 21-літнім Віктором Луциком познайомилася у палаті № 9 нейрохірургії Київського військового шпиталю на третій день після тяжкої операції. Лікарі кажуть, що операція минула успішно. Голова не болять, але лікарі наказали: забудь про армію. Так і буде. Ремонтуватиме Віктор у своєму Новокрасному, на Миколаївщині, сільськогосподарську техніку. А на фронті лишився захищати рідну землю його брат Іван. Хай Бог його береже.

Потрібен новий військовий Статут

У молодшого сержанта 11 батальйону “Київська Русь” Сергія Германчука є маленька донечка Оксана. І коли я подарувала йому книжечку для доньки, підписану авторкою, письменницею Надією Кир’ян, татко дуже розчулився. Порадів, що до поезій композитор Тетяна Димань написала музику і в книжечці є ноти. Він дуже хоче, аби дитина вчилася музики. Ця книжечка поживила нашу бесіду.

Сергій у Київському шпиталі з 20 серпня цього року. У сьомій палаті відділення гнійної хірургії. Здоров’я повільно відновлюється після мінно-вибухового поранення, яке сталося 27 червня 2016 року. Та не про війну, а про мир хоче говорити Сергій Германчук з Білої Церкви. Журиться воїн,

що на зброю, а не на комфортне мирне життя мусить українство витратити шалені гроші... Військові проблеми його не покояють. Треба в Армії покращувати харчування, якість засобів захисту. А головне — давно вже варто переписати військовий Статут. Адже теперішній — це старий совковий документ, перекладений із російської українською мовою з незначними змінами. А нам треба новітній Статут, НАТОвського зразка.

Відважний козак із Чигирина

Худесеньке, юне хлоп’я — і замість однієї ноги милиця. Це 20-літній Ярослав Чабан з Чигирина, молодший сержант першого штурмового батальйону 92 окремої механізованої бригади, до того ж — командир гармати.

Після школи пішов до будівельного ліцею. Та замість будувати, довелося воювати. Оскільки техніку знає, розуміє, а ще гарний організатор, став командиром. Згадує Мар’їнку, Красногорівку: “Добряче діставалося там ворогу від наших хлопців”. Небагатослівний. Сусіди по палаті підказують: “Медаль покажи!” Ярослав дістає нагороду. На ній написано — “Медаль за відвагу”.

Поранення у Ярослава важке. Лікуватися довго. Він вдячний своїм першим рятувальникам із районної лікарні в Курахомові. Вже місяць інтенсивно лікується у Києві. Непокоїть пам’ять. Важко зосередитися. Серйозні проблеми з лівою ногою. Але лікарі кажуть, що новітня медицина і молодий організм козака Чабана переможуть.

3 голосу Миколи Гоголя

Несподівано в юдолі тривоги і болю бесіда повернулася до життєдайного мистецтва...

— Я знайшов 9 мелодій українських народних пісень, записаних із голосу Миколи Гоголя! Вони мене так захопили, що написав із цього матеріалу “Сюїту” і “Фантазію” для мішаного хору, солістів і оркестру. Ці мої твори виконували у Ніжині на конференції до 200-ліття нашого Генія.

Слухаю солдата-добровольця окремої мобільної групи з ремонту військової техніки Вадима Полянського — і не йому віри! Переді мною талановитий від природи технар і, водночас, відкривач Гоголя-етнографа! Закінчивши 1993 року Київську музичну академію, працював диригентом, зокрема і Народної капели бандуристів Київського музичного університету ім. Богомольця. Потім навчався і водночас викладав музичні науки у Ніжинському університеті. Закінчив там аспірантуру. Став мистецтвознавцем. А ось захиститися ще не встиг. Війна завадила.

...Після нейрохірургії, де Вадим пе-

реніс складні операції, доліковується у гнійній хірургії. Остаточного одужати і набратися сил допомагає дружина Наталочка, яка нині викладає хореографію, музику в Ніжинському ліцеї для обдарованої сільської молоді Чернігівщини. Тут вчаться 200 талановитих дітей Сіверської землі — краю, де колись починалася Київська Русь!

Водій, стрілець, гранатометник

Стрункий, підтягнутий, спортивний. У ключицю вставлено металеву пластину. Вірить, що згодом рука запрацює, але водієм на фронті вже бути не зможе. Та 39-літній солдат 56 бригади 21-го батальйону мотопіхоти Сергій Нестеренко з Полтавщини — не лише водій. Він ще стрілець і гранатометник. Універсал. Впевнений, що ці його вміння ще згодяться на фронті. Тому тримає форму. Він на війні з весни 2015 року. Разом із ним із Кобеляцького району Полтавщини аж 15 хлопців стоять на передовій! Пече Сергієві загибель земляка Богдана. Солдат Нестеренко має зауваження

і вимогу до влади: дати фронту більше добротної, новітньої бойової техніки. Буде у нас менше жертв.

Ось наш Герой!

Вовчанськ — сучасне містечко на Харківщині, близько російського кордону, хоча історично ніякий то не кордон, бо сусідній Білгород, як і Курськ, і Вороніж з прилеглими землями — наші краї, захоплені в недобрый час агресивним північним сусідом.

...Отож заходжу до знайомого в четверту палату травматології, а він мені: ось наш Герой! І показують на хлопця, який лежить у дрімотному стані, бо щойно після опера-

ції. Валерій Данюк із Вовчанська! Доброволець, рядовий 92 бригади. На фронті з початку 2017 року.

Колеги по палаті сповіщають: йому лише 20 років. І розповідають про подвиг юного Героя: 25 сепарів вдерлися до сусіднього окопу. Сімох наших вбили, одного хлопця у полон забрали...

А Валерій не розгубився. На заклик Данюка сім найсміливіших пішли на допомогу своїм, які потрапили в біду, знищили з 25 нападників шістнадцятьох сепарів. Решта — втекли! Так юний герой порятував чимало життів своїх побратимів.

...Півроку боїв. 20 липня в Красногорівці ворог почав обстрілювати наші позиції танковими снарядами. Один потрапив у бліндаж, де був Валерій... Шпиталі у Курахомові, в Дніпрі, нарешті — Київ. Лікарі добряче потрудилися, рятуючи хлопцеві руки, ноги...

Через кілька днів телефоную юному героєві, аби дізнатися, як він, де? І чую: “Я вже на реабілітації в Ірпені”.

Любомир

Його щойно завезли з реанімації до десятої палати нейрохірургії. На голові білі накладки. Це вже друга операція. Слабкий, але до бесіди охочий.

Любомиром зветься, пішов на фронт, аби приборкати ворога. З початку року солдат-артилерист 44 бригади Любомир Семенюк воював у багатьох гарячих точках фронту.

Прийшла несподівана біда. І ось він у шпиталі. Переживають за Любомира бойові побратими. Переживає рідня. Любомир — з міста Ланівці на Тернопільлі. Мамі важко, через хворобу, їздити до сина. Побажаємо синові Любомиру швидше одужати і обійняти кохану мамцю.

Микола МИКОЛАЄНКО,
член НСПУ, Дніпро

Високий берег Олесе Омельченко

Багато років знаю поетесу Олесю Омельченко. Так сталося, що на тривалий час вона випала з мого поля зору, як і багато інших. Ситуація в країні не сприяла творчому спілкуванню письменників.

За цей період Олеса Олексіївна написала і видала чимало поетичних збірок, оповідань, повістей, романів, п’єс, стала лауреатом премій ім. І. Сокульського та П. Кононенка, переможницею кількох всеукраїнських і міжнародних поетичних конкурсів, друкувалася за межами України. Сподіваюся, що Олесю ще чекають республіканські відзнаки НСПУ, адже такий талант не може бути не поміченим! Я б сказав — це справжня національна поетеса “з Україною в серці”, як пише сама авторка.

Її твори друкували у багатьох колективних збірниках, майже в усіх республіканських часописах, її творчість, як і багатьох придніпровських літераторів, стали вивчати у вищих регіоні, твори входили до підручників і хрестоматій з української мови та літератури, з’являлися в Інтернеті. Вчительську роботу Олеса поєднувала із письменницькою. Її писання означені високим берегом художності на потужній річці української літератури. Остання її книжка — історико-філософсько-фантастичний роман-есе у віршах про рідний край “Дивограй” — шойно побачив світ у видавництві “Ліра”. Та письменниця, яка пише і для дорослого, і для маленького читача, плідно працює і щораз дивує новими літературними знахідками.

В якийсь щасливий момент до мене потрапили дві передостанні книжки сільської вчительки: драматичні твори у віршах “Мить і вічність” та збірка громадянської лірики “Високий берег”, поетичні рядки якої теплим джерельцем пролилися у моє серце — метафоричні, ліричні, повні глибокого соціального сенсу й філософського змісту. Багата мова засвідчувала мудру лінгвоосвіченість поетеси. А проста образного мовлення письменниці (тут я звертаюся тільки до поезії, а на всю її творчість, гадаю, зверне увагу кафедра української літератури Дніпровського національного університету ім. Олеси Гончара) засвідчує, що пані Олеса взяла на озброєння досвід колег і класиків: чим простіша мова, тим вона і елегантніша, і глибша. До речі, ілюстрації до “Високого берега” зробила сама авторка.

Але що ж у поетичних збірках із високого берега талановитої, відомої поетеси? У них — і “пісня вітру шепотиста”, і “істина блукає в протиріччях”, і “душа себе в гармонії шукає”, й “нема нікому діла до нікого”, і “відкриття себе — болюче й дивне”, і “щастя мить терплячого життя” і сам сенс життя: “з любові вийти і в любові жити”.

Все логічно: авторці тісно в собі, душа тихого спокою не визнає, адже поетеса вигранює в собі Безмежжя й осягнення вічності. І в цьому творчому процесі дуже боляче: “шукати й не знайти”, та ще болючіше — “знайти і загубити”.

Життя складне: суспільні негаразди. Природа — “наче квітка на морозі”. “Мовчить трава і “виють дикі звірі”. Ступають люди в “колючу суету”. Душа поетеси в напрузі. “У лісу на долоні” поетеса бачить, як сонце золотить рідну землю. Україна — сенс життя Олесе Омельченко. У такій ситуації прислухається до серця: що воно “скаже, те рука й напише”. Коротко і ясно: серце віддано рідному народові.

Поетеса означає себе: я — “звичайна польова квітка”. Та погляньмо пильно: в поезію прийшла справжня троянда під яскравим сонцем.

Без людини поезії немає. До води збіглися “верби юні і кучеряві”, плавають лебеді. Та тільки все це оживає лише тоді, коли сюди приходять рибалки. Люди. Коли мала дівчинка “наввипередки з сонцем”

біжить по хвилях. Людський дух, її Віра і Мрія, воєдино зібрані, — то неосяжний “вулкан мислення”: Людина — свята!

Та десь уже гомонить “зранена земля”, і “нелюди з душею змія вбивають ненарожене маля”, “Стогне життя закривавлене в ранах рваних”. Ожив “смерті слід”. Як зупинити це божевілья?! Немає ж “нічого кращого від миру!” Хтось стає героєм, а хтось — зрадником. Хтось загине, “комусь в огні страждати”. А хтось і наживається на розрусі й кривді. Світ злостиво розколовся. Зболене серце поетеси ние постійним болем.

Та “життя плекає крила” для нових “польотів”. Із високого берега творчості поетеси далеко видні обрії світу. “Дніпро турбінами гуде”. “Не зупинити райдужних цвітінь, як не спинити проростання” пашниці. І все для того, щоб люди могли жити в мирі, “оберігати землю від лих”, благословляти Ріднокрай “на труд і добро”. Людина, — пише Олеса Омельченко, — “маленька клітинка”, “вразлива грудочка” земного тіла. Але ж яка велика і велична у своєму протистоянні усім бідам! Та є найвище людське почуття — кохання. Мить? Так! Але погляньте на Сікейросові фрески: яка спрага жити! Навіть сльоза світлість героїчно.

Плідно працює Олеса Омельченко, але з високих берегів поезії гляне: скільки ще потрібно створити в літературі... І вона творить — “в самому серці святого світу”. Ловить чарівні миті життя:

*Така щаслива тиша опівночі,
Такий солодкий засвітився сон!
Фіалка пахне, і цвіркун цвіркоче,
І Місяць видивляється когось.
Ступлю назустріч — потону в сяйні,
Прислухаюсь, як дихає земля...
Хіба не щастя — жити у цій тайні
І слухати у тиші солов’я!*

Життя складне, поетеси — журбою. Журбою, але — “золотою”. Один рядок, але який! Наповнений глибоким змістом і оптимізмом. Це риса творчості талановитої поетеси. Правда життя, бодай і найсумніша, але на всіх струнах серця — оптимізм і надія. Поетеса мовби сріблиться “струминкою-звук” і летить Україною. І — “з Україною в серці”.

*Сонячна крапля веселого дня
Співом озвуся у чистій веселіці.*

Кожен із нас у польоті має власну ціль. Олеса Омельченко прагне сягти зірки. Але — як? Не відаю. І раптом “на цілий Всесвіт запалало”: та ж “зірка у мені!”. Сміється: “А я й не знала”.

*Уся у променях — лечу поміж зірок.
Зі мною — тепла, сяюча планета
В серпанку ніжнім квітів і думок,
І я світанню квітну разом з нею.*

Про це їй нашепотів і Дніпро. Та посеред розпачу їй самотньо: наче сама себе вигнала з раю. А життя — “як море”: то штиль, то шторм. Але поетеса постійна у своїй меті:

*Я захищаю білий світ яси
Любов’ю, наче мама в колісковій,
Плекаю миті в мові калиновій,
У Ріднокраї честі і краси.*

Вона любить усе і всіх. Буття огризається, і поетеса засвідчує це у вірші з глибокою гіркотою. Обираємо владу, а вона...

*Ми не потрібні вам, народні слуги!
Ми, генії жорстокої доби.
Порядність чиста опускає руки.
Не врятуватиме од плахи голови.
Ми не потрібні вам, народні слуги.
Ви боїтесь нас, геніїв доби,
Бо вам потрібні ті, хто пер би плуга,
Бо вам потрібні зомбі і раби.*

Болить. Кричать слова. Під скрипку вітру “плаче біль пекучий” та ще й війна “усілася на троні”. Але Україна сяйнула потужним промінням Добра. “І розтануть криваві сніги”, розквітнуть “квіти надії”, повернуться з боїв Герої.

“Кривавий зупиниться смерч, воскреснуть розстріляні мрії”. Та залишаться невидимі рифи. Невидимі? Але “їх бачить зболена душа”. Тому поетеса — у постійній боротьбі. Щоб “Незалежна залежна Україна” вирвалася на омріяні високі береги свободи, вичавила з народного лона ворожу гідь: корупцію, брехню, лицемірство, подвійні стандарти життя — тисячний у народі й сотисячний-п’ятсоттисячний — у владі. Ганьба!

Олеса Олексіївна — завжди на передовій, у борні за правду, честь, чисту совість, за істину. Набрало жити, “як у труні”. Адже білий світ людського щастя створений для Людини. І поетеса у Безмежжі й Безрежжі, попри вже створення, спроможна ще “здивувати світ” своїми мудрими писаннями. Кілька слів її фантазії — і вже народилася краса: “Літо, літчеко, літенятко...” Ніжно, інтимно, лагідно. Вона звертається до свого літа, до своєї життєвої пори. Яке володіння Словом! Грація! Поетесу “чує кожна квітка на планеті”, тому вона й знає: коли її не стане, щось у світі погасне “у вимірі казки”.

“Я вся — у Слові”. І “Я — одинока зоря, розтерзана ядерними вибухами”. “Я — проста земна людина”. Її віще слово кидається в атаку на амбразуру, щоб захистити рідну кра-

їну, яку роздирають шакали. Земляни свято у правду вірять, у Бога. Та не дрімає й нечистий, що все сатаніє від людських крові й сліз.

*Сьогодні він шматує Україну
І кров її синочків пролива.*

“Прощення цій жорстокості немає”. Жаль, Україна — довірлива та безпечна. А з телеекранів летіть отрута: і з-поза України, і з середини. Злодіяга-сатана тріумфує, і бреше, бреше: знедолених пригорне, захистить од високих цін і платежів. Про високі зарплати й пенсії... І що ж: учіться “ближнього дуриць”? “Мораль віків плондрується”. Верховна Рада у кулачних боях, шаленіють наркоманія, СНІД. А де ж ділися заводи, фабрики, що їх народ будував, де господарства з фермами? “Ще багаті по селах не гасали”, ще не загрібали землю, ліси, ставки. “Катрусь у повії не продавали”, ще цінилися і правда та мораль. А нині? “Із хама — пан?” прагнемо “жити на чужий манер”? Продаємо рідну хату, йдемо служити до вельмож, знехтувавши своєю гордістю? Біда: не вміємо себе цінувати. Вигадуємо кінець світу, а він — “в нас самих”, вдоволено-байдужих, хапливо-зажерливих, продажних. Поетеса мріє:

*Нехай здійсниться під високим небом
Любов всеможна, яку дав Творець!
Нехай здійсниться в славі Україна,
Яку ніхто не ставив на коліна!
Нехай здійсниться кожен у собі!*

Неможливо йти, не йдучи. Ми топчемося на місці. Де плоди Революції гідності? Такі ми повільні, чи такі байдужі? “А бур’яни, як на погибель, пруть...”. А над Україною — “безпарий лелека”. “Зітхають скіфи” — воруються їхні кургани.

*Урятуй мене, Слово... Це добрий знак,
Що мириться не можу сама з собою.*

Як каже Олеса Омельченко: хто ти — про тебе скажуть твої справи. Про саму пані Олесю скажуть її талановиті книги. Шляхетне серце поетеси несе у віршах шляхетні роздуми про життя, про Людину, про рідну Україну. І добра нам від неї порада: “У себе віруй, з тебе все починається”.

Олена О’ЛІР

Чи споришевими сільськими стежинками, чи демонічними лабіринтами міст прямує відважна героїня цієї поетичної книжки — скрізь і завжди вона шукає божественне світло, що веде її ниткою Аріадни, веде у світі цім дочаснім “до Вітчизни, земної і небесної”.

Та, що промовляє до нас цими світлоносними поетичними рядками, приборкує страхи і вчиться дарувати коханій людині щастя — і виплекана обопільно любов “ясніє діамантом”, тим скарбом безцінним, який

*Не потьмяніє у життєвих мандрах,
Не зноситься на довічному віку.*

Ділити дні разом із коханим, ділитися безмежжям радості й краплинами суму і, зрештою, розділити, мов небеса, майбутнє — такий шлях істинного подружжя, поетично визначений Надією Гаврилюк. Ділити — а водночас бути єдиними — в любові, у довірі й у вірі.

Надія Гаврилюк. Дольки днів: Поезії. — Дрогобич: Коло, 2017

У Надіїних “Дольках днів”, ущерть налитих коханням і радістю, є й гірчинка, а часом і гіркота — болючі сторінки родинної історії, пов’язані з виселенням з рідних місць (мамина гілочка родини — з Теробовлянщини), спогад про затоплені за радянського лихоліття села, про земляків, які “вимирали цілими повітами”, а нині виїжджають “цілими районами”, трагічне відлуння Чорнобиля, відкрита рана теперішньої російсько-української війни...

Місія поета — і в світлі, і в темні часи будувати державу слова, так, як це робив Микола Зеров, що йому авторка складає шану в присвятній поезії. І, вслід за великим учителем, вона обточує “непокірний звук”, куючи дзвінки музичні рими, як-от “грація — з Горация — пращею”, різьбить свої поетичні рядки за класичними зразками, вдаючись до античних форм — алекеєвої та асклепіадової строф (часом експериментуючи з римою), елегійного дистиха,

і до короля строф — його величності сонета.

Хтось глумиться над поетами, які не настанно вивчають і шліфують техніку вірша, висміює їхню відданість традиції? Байдуже, Надія Гаврилюк — з тих майстрів, які можуть і волюють пливти проти течії. І в її душі, і в її слові живе сильна воля, і чистота, і самопошвята. Та хай про це вона скаже сама:

*Були питання. Є. Хтось ними мучивсь.
Когось пекло сумління за переступ,
Палило те, що іншим — за дрібнотою.
Не міг інакше. Наче хто накреслив
Солодку і подвижницьку роботу —
Збуватися найменшої облуди,
Дарма, що посміються з нього люди,
Що жде, мовляв, поразка-неминучість,
Що путь обрав тяжку він і премного,
Що, бачте, став святенником великим...
Він тихим був, але не був безликим,
Він знав про неминучість — перемогу.*

Тичина і ми

Тичина — геніальний поет, активний учасник світового літературного процесу початку ХХ століття. Геніальним автор був проголошений (і справедливо) вже після першої своєї збірки поезій “Сонячні кларнети” (1918). Читачам старшого покоління його прізвище, звісно, відоме, бо вивчення радянської української літератури вони починали саме з Тичини. І майже невідоме читачам сьогоднішнім, бо вульгарні соціологи викреслили поета з літературного процесу, в якому він упродовж шістдесяти років брав активну участь і декларував: “Щоб жить, ні в кого права не питаюся”. Насправді давалося це йому дуже важко...

Віктор КОСТЮЧЕНКО

За час Незалежності ми провели дві революції: помаранчеву і гідності. Ми — це недержавлене суспільство. Уряд є, армія є, а кордону не маємо. Другу свою революцію назвали Революцією гідності. А яким було її продовження? На пінистих гребенях народного спротиву бандиському уряду Януковича до влади прийшли випадкові люди, яким гідність не властива. Ці люди створили політику і мораль, що все відкидають, особливо у національній сфері: історію, економіку, виробництво, культуру, законність. Все починається з них: влада, закон, право. Хто проти цього — тому постріл, рекет. І основний інструмент беззаконня, вседозволеності — корупція.

Народ — рушій цих революцій, — не одержав від них ніяких благ. П’ять президентів Незалежності успішно творили клас багатих. Народ же все більше опускався в безодню бідності, безробіття, бездуховності і безправ’я. У народі відібрано книгу, журнал, газету, кіно, театр. Міністерство охорони здоров’я під виглядом реформ розвалює систему медичної допомоги людині. Міністерство освіти в антипедагогічних експериментах звужує загальноосвітні предмети, нових же підручників, в яких порушувалося б питання виховання нової людини — громадянина України, не створює... А нам конче необхідно плекати національну ідею, дбайливо берегти свій культурний спадок і знаходити з ним молодь, спонукаючи її не приймати на віру стереотипні оцінки, а дивитися в корінь, докопуючись істини... Аби не сталося так, що з купіллю і дитину вихлюпнули...

У добу диктатури пролетаріату збірки творів Павла Тичини мали прославляти радянський день, а тому укладалися тенденційно; літературознавча ж критика мала ілюструвати, що Тичина — породження Жовтневої революції, і кожен його вірш — то свідчення здійснюваних комуністичних ідеалів. Наче й не було Української революції, яку він сприйняв, з якою ріс як людина і як митець.

Павло Тичина народився 1891 року в багатодітній (дев’ятеро дітей) бідній сім’ї дяка у глухому селі Піски на Чернігівщині. Батько любив музику і співи, особливо козацькі пісні. Навколо молитов, музики, співів гуртував своїх дітей.

Дитиною переїхав до Чернігова вчитися у бурсі. Майже дванадцять років хлопець з ніжною душею проникався бурсацькими, семінарськими, монастирськими умовами: він учить, молиться, співає у хорі. Був регентом хору, грав у кількох оркестрах духової музики, студіював музичну літературу. Людині з абсолютним слухом, музично обдарованій, Чернігів відкрив великий і потужний світ музики, духовної пісні, українського слова. Юнак відвідує “суботи” М. Коцюбинського. Газета “Черниговское слово” друкує його вірші. Цілеспрямований молодий поет і музикант розписав свій трудовий календар так, що кожна хвилина у ньому була пов’язана з релігією і музикою. Це те, що його відірвало від духовної і фізичної бідності, від плачів, безхліб’я у Пісках.

Тут, у Чернігові, Тичині потрапили до рук твори українського філософа Григорія Сковороди, який став йому і вчителем, і вірним супутником у шуканні гармонії. Сковорода вплинув на нього не тільки у творчо-

му плані, а й на його внутрішній світ, на його гуманне ставлення до всього живого. Від вчителя він за своїм високістю духу. Дух — начало творення людини у природі, у космосі і суспільному житті. Сковорода супроводжував Тичину все життя.

Між цими двома поетами велика часова відстань. Але обоє припадали до рідної землі, що звучить “як орган”, а від оселі тим часом “пливуть тужні, обнявшись дзвони”. Натурфілософія Г. Сковороди і П. Тичини ріднить їх. У маєві сонця, трав, звуків і руху П. Тичина ще в 1907 році (йому 15 років) проголосив “добридень тобі, Україно моя”. Тож поетичний хист у нього складався під впливом Сковороди, народних пісень, божественних співів.

1913 року Павло Тичина опинився у Києві. З собою привіз торбу віршів. За кілька років укладає збірку “Сонячні кларнети”.

Ідейний багаж юнака був чернігівський — співомовний, музичний. Регент сонячного оркестру П. Тичина відразу виявив різницю між провінційним Черніговом та ідейно збуреним Києвом, де стикалися сили й інтереси різних країн: Росії, Німеччини, Польщі, де влада мінялася мало не щороку. Заволодіти Києвом означало заволодіти Україною. Київ переходив з рук у руки. В ньому йшла шалена ідеологічна боротьба соціалістичних, монархістських, селянських, солдатських, шовіністичних і сепаратистських сил.

*Стоїть сторозтерзаний Київ,
і двісті розін’ятий я ...* —

заявляє поет.

Відчувши цю різницю між “своїм” чернігівським багажем і тим, що пропонує Київ, гострий зором і слухом Павло Тичина одразу ж відгукнувся циклом віршів під назвою “Енгармонійне”. Це музичний термін, що означає прирівнювання звуків однакових за висотою, але різних за назвою і графічним зображенням. В образах вітрів — братів сонця (“Дума про трьох вітрів”, 1917) поет побачив студеність Лукавого вітру, який і говорив “по-чужому”,

байдужість Безжурного вітру і, нарешті, ласкавість Теплокрила. Люди повірили і зраділи третьому вітрові: “З великої радості святую землю цілували”. Теплокрил — вітер Української революції...

Тим часом поет, розгублений, шукає пристанище. Бо одірвався від рідного середовища, музики, співів, від “субот” М. Коцюбинського. А йому ж треба вчитися, працювати і жити. У мандрах Києвом він опиняється на вулиці Кузнечній (нині Антоновича). Дивний юнак з кларнетом і в’язкою книг у руках викликав підозру у господині Паперук, яка здавала куток. До того ж вона боялася за свою доньку. Та сумніви швидко розвіялися, і Павло Тичина отримав житло, що дало і прихист, і спокій, а згодом і дружину — Лідію Петрівну Паперук.

До юного киянина почали приїздити гості — земляки з села. Їхали вони по пораду, жалілися, що “нужда та злидні” придавили їх, “а місто в прапорах”. У поета не було слів утіхи. Й на стінах кімнати плакали Шевченко і Франко (“Прийшли до мене гості”).

Незабаром йому пощастило влаштуватися у редакцію газети “Рада” — центр української думки і українського слова, де тоді працювали відомі громадянсько-політичні і культурні діячі Є. Чикаленко,

партійно-борчих породіль.
А братні зуби, дружній зиск,
гнучка політика, як віск.

Коли б були це генерали,
ми б знали, що робить.
А в тім-то й річ, що це кати
однокласовії...

Рабіндранате — голубе!
Та де той Серп нам, Молот і лани?
Рабіндранате — голубе,
од достоевщини звільни.

До кого говорить?
Блок у могилі. Горький мовчить.

М. Павловський, А. Ніковський та ін.

1918 рік. Саме цього року стрілися поет Тичина і кривава Жовтнева революція. Вірш “Пам’яті тридцяти” (з 1918 року не друкувався), присвячений трагічній події під Крутами, де в бою з більшовиками загинули студенти, що захищали Українську Народну Республіку. Тридцять з них поховані у Києві на Аскольдовій могилі. Кривава розправа над юністю настільки вразила Тичину, що Аскольдова могила стала для нього сакральним місцем спокути. Сюди любив приходити поет усе своє життя: постояти у задумі, послухати Лаврські дзвони, а може, й замолюти свої гріхи. У вірші “Пам’яті тридцяти” поет передбачив, що нам іти у світ “по кривавій по дорозі”. Червоне військо під команду Муравійова з-під Крут кинулось на Київ. На вулицях Києва пролилася кров: “зрадника рука” стріляла в громадян, які розмовляли українською мовою.

І тільки сліпий може помічати у віршах П. Тичини початку ХХ ст. впливи Жовтня, і твердити, що “1920 року поет визнав комуністичну ідеологію основою свого мистецтва” (С. М. Шаховський). Неправда. І натяку немає. У збірці “Сонячні кларнети” вірші присвячено променям сонця, золотим переливам, струмкам, хмарам, полям, дібровам, молодим переживанням. “Сонячні кларнети” — це “Сад божествен-

них пісень” Г. Сковороди.

Цим садом — з Богом у душі і серці, з богоматір’ю Марією, зі святим пророком Андрієм Первозванним, з настановами Сковороди — бродить Одвічний Дух українства. Ідучи садом, Дух зустрівся з Чорнокрилим Птахом, що довбав “розп’яття душі людської”, “виймав живим очі”, одбирав “із серця віру”. Виявляється, що це брат. Це він гукнув братові-українцеві “Відступи! Уб’ю!” Це той птах, що у Четвертому універсалі Центральної Ради означився у вигляді червоної гвардії, більшовиків, “які граблять хліб у наших селян і без ніякої заплати вивозять його в Росію, не залишаючи навіть зерна, приготовленого на засів, убивають невинних людей і сіють усюди анархію, убивство і злочин”.

Недаремно Павло Тичина вітав Теплокрила. Це той вітер, що у березні 1917 року створив перший український уряд. Такий був наслідок Української революції. Поет писав:

*Одчиняйте двері —
Наречена йде!*

Поступово в поезику Тичини входять поняття “повстання”, “повстанці” і заклик “треба — повстань”. У цьому поет бачив “нову гармонію”.

Уже у ранніх своїх поемах “Дзвінка-блакитне”, “Розкол поетів”, “Сковорода” П. Тичина торкається концептуальних філософських і політичних питань. Крізь шовіністичні, комуністичні, естетські заяви, що з’являлися у пресі, він чітко визначає свою прихильність до УНР і бачить, що “УНР у небезпеці”.

У симфонії “Сковорода” поет зобразив філософа, який у Китаївській пустині (околиця Києва) серед розкішної природи, як Мойсей, шукає “справжній ключ до душі”. Тут йому зустрічається Маринка — дівчина, яку знав у юності, батьки, які “горби понаробляли”, і брат, який “у повстанцях”. Всі вони на землі, “що правди прагне, права”. Всі вони за соціальну справедливість. Та де вона? У снах Сковорода бачить зв’язану Марину—Україну і мертвого козака — Маринчиного брата. Під кінець симфонії Сковорода зрозумів: “лише повстання знайдуть язык і мову, якою б можна до панів промовлять”. “Повстаньте, гнані і голодні!” — так закликали соціалістичні гасла, що прийшли в Україну з Європи і до яких прислухався Тичина.

Далі буде.

Павло Тичина (1891—1967)

До кого говорить?
Блок у могилі. Горький мовчить.

Рабіндранате — голубе!
З далекої Бенгалії
прилинь до мене на Вкраїну.
Я задихаюся, я гину.

Я покажу тобі такі речі
в однокласовій ворожнечі.
Я покажу всю фальш, всю цвіль

Новинки виставкового Києва

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Гетьмани

У жанрі історичної реконструкції Наталя Павлусенко працює вже 12 років і прагне створювати правдиві образи героїв минулого.

“Коли мій син вивчав історію України у школі, я побачила, що у підручниках за браком портретів того чи того гетьмана були надруковані тільки булави. Водночас портрети польських королів, османських султанів та московських царів були представлені. Невже серед 60 видатних постатей, відомих історикам, не було вартих відображення?”

Звичайно, не всі вони мали прижиттєві портрети, а ті, що збереглися, здебільшого були поганої якості. Тому вирішила відтворити та покращити існуючі портрети, а за браком прижиттєвих зображень створити нову іконографію, керуючись історичними дослідженнями.

Створити якісні портрети мені допомогли актори Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, які, на моє прохання, запропонували своє бачення кожного конкретного образу, реконструктори військово-історичного клубу “Росичі” та інші”, — розповіла Наталя Павлусенко.

В експозиції представлені сім портретів героїв козацької доби. Це Северин Наливайко, Іван Підкова, Богдан Хмельницький, Петро Сагайдачний, Петро Дорошенко, Іван Мазепа та кошовий отаман Іван Сірко.

Прижиттєвого зображення Северина Наливайка не існує. Тому його портрет написала на основі літературного портрета, створеного художнім словом Миколи Вінграновського у романі “Северин Наливайко”. А психологічний портрет гетьмана допомогло створити фото героя АТО Олександра Мороза з виставки фотографа та журна-

Музей гетьманства запросив усіх, хто цікавиться вітчизняною історією, на виставку української художниці Наталії Павлусенко “Герої козацької України”, Центр української культури та мистецтва презентує експозицію клаптикового шиття Ніни Янчуковської “Україна зоряної мови, Україна Божого Буття”, а Музей сучасного мистецтва України представляє виставку “Під абажуром”.

ліста Віки Ясинської “Портрет солдата”. Також до участі в проєкті долучилися артисти Олександр Задніпровський, Володимир Нечепоренко, Василь Баша, Тарас Жирко, Олексій Паламаренко, Олександр Форманчук, Олександр Печериця та Василь Мазур.

На народних традиціях

Виставка клаптикового шиття Ніни Янчуковської “Україна зоряної мови, Україна Божого Буття” складається з понад 40 робіт майстрині.

Борис Рапопорт. “Вітер”

Народилася Ніна в Києві, але перші роки минули в дідуся Степана та бабусі Марії у селі Кобижча Бобровицького району Чернігівської області. Дідусь добре знав швейну справу, мав швейну машинку “Зінгер”, яку привіз із війни. Тож і Ніна шила одяг ляльці Парасці.

2008 року життя привело на курси клаптикового шиття до Центру української культури та мистецтва. Відтоді пані Ніна перегорнула нову сторінку свого життя, сповненого творчих експериментів. Вона — активна учасниця виставок печворку.

Клаптикові твори майстрині, що увійшли до експозиції, вражають мелодійністю, сміливими художніми рішеннями та багатством сюжетів — від грецької та скандинавської міфології до українського фольклору.

За мотивами творів Лесі Українки майстриня створила “Чарівну браму Лісової пісні”, найдорожчій людині присвятила диптих “Матусі”. Стародавній світ відтворила у триптиху “Греки” (“Ніжність”, “Таїс Афіньська”, “Вічна любов”). Світ казок передала в картинах “Бридке каченя” і “Дюймовочка”. Спогади лягли в основу роботи “Диво-світ мого дитинства”. Також на виставці представлені авторські наволочки, сумки, ляльки, килими, акварелі Н. Янчуковської. Епіграфом до багатьох її робіт стала поезія Олеса Бердника.

Чотири покоління художників

Виставка “Під абажуром” — частина великого проєкту “Сімейні цінності — родинні зв’язки”. Цього разу Музей сучасного мистецтва України презентує творчий доробок родини Рапопорт-Файнерман-Агамян. Поряд із відомими полотнами тут представлені роботи, що експонуються вперше.

Борис Рапопорт — відомий майстер українського малярства, його твори прикрашають музейні

Виступає Наталя Павлусенко

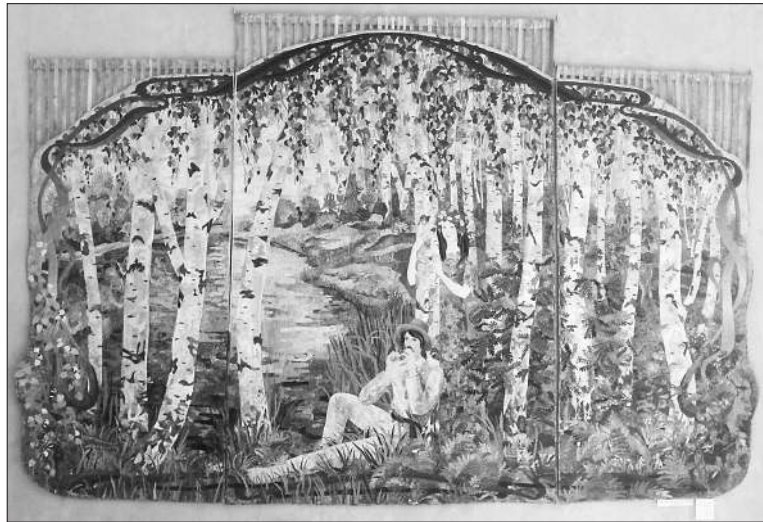
і приватні колекції України й світу. Яскравість та енергія полотен Ганни Файнерман втілюють радість життя.

Люба Рапопорт та Олена Агамян, дочки Ганни і Бориса, головними своїми вчителями вважають батьків, які передали донькам любов до творчості та нестандартність мислення.

Ануш Агамян, дочка Олени, обрала свій шлях у мистецтві. На виставці можна відчуті її погляд на взаємодію часу та простору.

Син Ануш Агамян — Григорій Григорян займається фото, графікою, вивчає живопис. Молодий художник переосмислює повсякденне життя і впевнено йде за своїм покликанням.

На виставці експонуються пейзажі Бориса Рапопорта “За селом”, “Вербна”, “Береги”, “Вітер”, “Зима”, “Крим”; натюрморти Ганни Файнерман “Червоні квіти”, “Натюрморт з нарцисами”, “Натюрморт з куманцем”, “Натюрморт з горобиною”, “Цвіт”; серія автопортретів Люби Рапопорт, її роботи “Галія в капюшоні”, “Портрет молодого художника”, “Мама”; краєвиди Києва Ануш (картини “Нежитловий фонд”, “Поділ”) та Олени Агамян (“Куточок Лаври”, “Вулиця Братська”); малюнки різних років Григорія Григоряна. Також тут представлена картина видатної української художниці Тетяни Яблонської “Ася” (1946 р.).

Ніна Янчуковська. “Чарівна брама Лісової пісні”

Художня спадщина Алли Горської

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

До каталогу увійшли роботи з музейних і приватних збірок: портрети видатних діячів української культури: Т. Шевченка, А. Петрицького, Б. Антоненка-Давидовича; роботи, присвячені сучасникам Горської: В. Стусу, І. Світличному, І. Драчу, В. Симоненку; ескізи до художнього оформлення вистав “Ніж у сон-

У рамках персональної виставки Алли Горської: “Алла Горська. Живопис, графіка”, у столичній галереї “Дукат” відбулася презентація першого альбому творів видатної художниці-шістдесятниці.

ці”, “Правда й кривда”, “Отак загинув Гуска”; ескіз обкладинки збірки поезій Л. Костенко “Зоряний інтеграл” та інші.

У рамках виставки відбувається низка подій, присвячених Аллі Горській, серед них

і презентація першого альбому творів художниці. В альбомі зібрано 130 робіт відомої художниці-дисидентки. Мозаїчне панно Алли Горської “Вітер” — єдина монументальна робота художниці у Києві, що збереглася до сьогодні на будівлі ресторану “Вітряк” на проспекті Академіка Глушкова після руйнування її монументальної творчості радянською владою. В 60—70-х роках в українській радянській архітектурі проєкти базувалися на модерністському трактуванні народного мистецтва. Працюючи над об’єктами, учасники творчої групи ретельно підходили до осмислення мистецьких традицій та інтегрування їх в архітектуру сучасного міста. І це дуже не сподобалось ідеологам творення “совєтского человека”. Крім оформлення ресторанів “Вітряк” і “Полтава”, Алла Горська у співтворстві з

Алла Горська з сином

Опанасом Заливахою, Галиною Зубченко, Галиною Севрук та Людмилою Семикіною створила вітраж “Шевченко. Мати”, що в червоному корпусі університету ім. Т. Шевченка. 1964 року адміністрація вишу замовила цю роботу до 150-річчя Тараса Шевченка, але одразу демонтувала її на вимогу партійного керівництва. Тепер частину спадку мисткині можна побачити на окремій виставці.

Це перший виданий альбом творів художниці. Сюди увійшов її головний творчий спадок: живопис, графіка, мозаїчні панно, які вона створювала у Києві, Донецьку, Красnodоні, Маріуполі. Організатори виставки збрали її ключові роботи, намагаючись показати мисткиню з різних боків. Деякі з них як, напри-

клад, афіша до вечора художника А. Петрицького були вперше відреставровані та оцифровані. Допомогали в цьому і державні музеї, і приватні колекціонери. Зараз у галереї представлено 34 роботи Алли Горської. Серед них: театральні ескізи, дерев’яні колажі, замальовки до народних колядок і шевченкових дум.

Постать Алли Горської — одна з найбільш значущих серед київського андеграунду тієї епохи.

Презентовано літопис Віти-Поштової

Тетяна ПАЦЬОРА,
провідний бібліотекар Віто-Поштівської сільської бібліотеки

16 вересня, під час урочисто-го святкування 900-річчя від дня заснування села Віта-Поштова на сільському стадіоні “Патріот” відбулася презентація книги “Села над Вітою”, автор якої український письменник, заслужений діяч мистецтв України, голова Севастопольського об’єднання ВУТ “Просвіта” Володимир Проценко.

Книгу підготувало до друку видавництво СМО “Просвіта” і надрукувало Київське поліграфічне підприємство Максима Сіренка.

Автор у своєму виступі привітав громаду з набутком сільського літопису і розповів про копітку пошукову й дослідниць-

ку роботу зі збору предметів архайки, стародавніх історичних і юридичних документів, що дали змогу написати історичний нарис сіл Надвіття. Він зазначив, що вдалося знайти в архівах давній судовий позов князя Роженівського до Києво-Микільського монастиря щодо повернення права власності на Вітську греблю, що належала прашуру, князю Сквир-Роженівському. Греблю йому пожалував 1117 року Великий Київський князь Володимир Мономах для створення оборонного аванпосту.

Володимир Проценко подякував сільському голові Дмитру Шульгану за виділення коштів на друк видання й подарував примірник керівнику адміністрації Києво-Святошинського району Мирославі Смірновій та мешканцям села, зокрема Василю

Довганю, Юрію Мирошніченку, Анатолію Ловягину, Валентину Онищенко, Галині Смілянець та Людмилі Мельник, які надали суттєву допомогу в створенні книжки до ювілейної дати.

Марія ПОРОХ,
м. Косів

Пейзажний жанр — один із її засобів пізнання світу, в якому виявляється своєрідність мистецької обдарованості молодого художника.

Косів подобається їй в різні пори року. Тому привабливі її полотна “На Писаному”, “Над ставом”, “Багряна сопка”, “Карпатські крокуси”. На релігійну тематику створені картини “Свята трійця”, “Богородиця з немовлям”, “Богородиця з Дитям”. Кожна робота — результат наполегливих творчих пошуків і авторської технічної вправності.

Крім живопису, мисткиня дуже любить подорожі в гори, фотосправу.

З фотоапаратом її можна побачити на вулицях Косова, на гірських вершинах, весіллях, виставках, квестах, конкурсах, фестивалях. На IX Міжнародному молодіжному гончарському фестивалі “Опішне—2015” Наталія представила глядачам свою персональну фотовиставку пейзажів Карпат.

Н. Юрова — учасниця багатьох виставок, лауреат районного та VIII обласного фестивалю творчості “Горицвіт”. Улітку відбулася її персональна виставка в стінах Косівського інституту прикладно-

Шлях до майбутніх висот

Наталія Юрова з дитинства захоплюється малюванням. Навчалася в Тернопільській художній школі, потім було навчання в училищі прикладного і декоративного мистецтва, Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

На конкурсі “Срібний мольберт 2016”

го та декоративного мистецтва.

Дипломна робота Н. Юрової — панно “Герої не вмирають” — наче звернення до Всевишнього, щоб захистив і зберіг Україну і щоб ніхто не забував кривавих подій на Майдані.

Молода художниця пробує себе і в книжковій графіці: деякі казки письменниці Аделі Григорук оформлені ілюстраціями Наталі. Цікаві сюжети захоплюють її, будять творчу фантазію.

Як я боровся з літерою «Г»

Найчастіше на ті сніданки готували затірки чи квасолеві супи, а часом і гречані, зрідка з галушками.

І ось одного дня наша учителька Тамара Миколаївна принесла на урок цілий великий пакунок із битим склом. І ще жмут дрібно нашматованого газетного паперу. Розтлумачила: у нашому Букварі є велика помилка, і ми мусимо її виправити. Мусимо видряпати задертий вгору значок літери “Г”. Отож Тамара Миколаївна роздає кожному по кілька тих скляних цурпалків, показує як їх загорнути газеткою, щоб не поранитися — і за роботу: видряпувати над літерою “Г” оту загугульку.

Підказувала, на якій сторінці “Гава”. На якій “Ганок”. На якій “Дзига”.

Я сидів за однією партою із

Надійкою Шульгою, і у нас був один “Буквар” на двох. Тоді з подручниками було сутужно. То ми й мали свої берегти, та й передати їх наступним учням першого класу, але вже без рожевої літери із веселою загугулькою.

Мені випало дряпати першим, і я майже справився, ото що над “ДзиГою” трішки продер папір.

Потім узялася дряпати Надійка, і не знаю, як то в неї обережно вийшло, що вона скалічила пальчика. Злякалася, плаче, кров на “Буквар” закапала...

Так ото ми й передали той наш “Буквар”, наче в битві поранений, із червоними краплинками крові.

Бо боротьба й справді виявилася запеклою...

Творчість незламної українки

Дивовижний світ творчих стремлень знаної мисткині Стефанії Шабатури представили в альбомі “Стефанія Шабатура: Нескорений дух творчості”, нещодавно виданому у видавництві “Смолоскип”.

Віра ОНИЩЕНКО,
м. Київ

Появою у світ цього прекрасного видання завдячуємо багатолітньому директору київського видавництва “Смолоскип” — Осипу Зінкевичу, який упродовж десятиліть докладав чимало зусиль щодо висвітлення багатьох імен із плеяди української культури та історії. Зокрема дисидентського руху опору, яскравим представником якого була Стефанія Шабатура (1938—2014) — видатна мисткиня, оригінальна творчість якої znana у світі. Багатолітній політв’язень радянських концтаборів, член Української Гельсінської Групи, активний громадсько-політичний діяч С. Шабатура безпосередньо причетна до відродження УГКЦ із підпілля та становлення державності України. Вона була депутатом першого демократичного скликання Львівської міськради (1990—1994). Як голова Марійського товариства упродовж 20 років проводила значну роботу на благо громади Львова та активну добродію діяльність. Доречно пригадати, що рік тому видавництво “Смолоскип” видало спомини мисткині, які увійшли у видання “Стефанія Шабатура: вибрана палітра кольорів з мозаїки життя і творчості”. Книжка мала значний резонанс не тільки в Україні, а й серед української громадськості США та Канади.

Багатогранна творчість Стефанії Шабатури подивляє своєю самобутністю. У творчому доробку мисткині — прекрасні gobelени, зокрема “Кассандра”, “Леся Українка”, “Іван Котляревський”, монотипії “Сон князя Святослава”, “Руїни Успенського собору”, “Лісова пісня”, акварелі, зокрема “Квіти ув’язнені”, “Дельфінії, спрагли свободи”, “Мрія про відчинену браму”, також вишивка — “Різдвяний хрест”, “Шевченко”, “Козак-характерник”, “Дзвіниця”, килими — “Писанковий мотив”, “Знаки життя”, “Дзвін”, “Тернопільський мотив” тощо. Стефанія Шабатура у радянський період не створила жодного кон’юнктурного твору, і в цьому проявилася її принципова позиція Митця. У період ув’язнення в мордовських концтаборах значний творчий доробок ув’язненої художниці, створений у важких умовах, знищила табірна адміністрація. Та своє право творити в ув’язненні мисткиня виборювала упродовж 3 років, відбувши 115 діб карцеру, 6 місяців камери-одиночки та 9,5 місяця ПКТ (приміщення камерного типу), що становило третину терміну її ув’язнення...

До Альбому творчих робіт Стефанії Шабатури увійшли і дві її заяви з концтабірного ув’язнення та заслання. Свого часу їх таки вдалося передати на Захід, де вони були опубліковані. В основі цих заяв — громадянська позиція ув’язненої мисткині, її протест проти тоталітарної репресивної радянської системи, а водночас протест щодо кон-

фіскованих і згодом знищених у концтаборі її творів (а це понад 300 творчих робіт!), яким теж був винесений вирок — всі вони були знищені.

Альбом “Стефанія Шабатура: Нескорений дух творчості” вийшов у світ завдяки сприянню родини Музичків у славу пам’ять Марії Музички, яка свого часу в Львові познайомилася зі Стефанією Шабатурою та її матір’ю — Ганною — талановитою народною майстриною, з якими роками підтримувала дружні взаємовідносини. Життя Марії Музички сповнене драматичних подій. Вона походила з національно-свідомої родини Михайловичів із Буянова, що біля Журавна на Дрогобиччині. Її чоловік — відомий священник Григорій Музичка, якого неодноразово переслідували та ув’язнювали поляки за його національну позицію та активну діяльність у період національно-визвольних змагань за Українську Державу. Марію Музичку не оминула трагічна доля, як і сотні тисяч українців Галичини за перших “визволителів”: вона зазнала сталінських репресій, відбуваючи заслання в Казахстані. А зі своїм чоловіком, як і двома синами (наймолодший син загинув в УПА) вона змогла побачитися лише через 28 років розлуки... Життєві колізії Марії Музички також висвітлено в цьому Альбомі.

На презентації цього видання у Львові виступили — представники УГКЦ — о. Севастян та о. Зеновій, Голова Львівської облдержадміністрації — Олег Синютка, а також Петро Франко, Роман Хоркавий, Ігор Калинець, Марія Гель, Василь Шпіцер, Марія Процев’ят, Леся Крип’якевич та ін.

Отож два прекрасні видання видавництва “Смолоскип” — Альбом “Стефанія Шабатура: Нескорений дух творчості”, як і минулорічне видання “Стефанія Шабатура: вибрана палітра кольорів з мозаїки життя і творчості”, — є цілісним висвітленням яскравої постаті в національній історії, культури та УГКЦ — Стефанії Шабатури, яка для багатьох українців була і залишатиметься сумлінням нації, її моральним авторитетом.

А для поціновувачів яскравого таланту мисткині Стефанії Шабатури цей Альбом у повноті розкриє її оригінальну творчість, наскрізь пронизану Нескореним Духом.

Пані Любо, вітання
мої найщиріші!
Мені б хотілося надрукувати
цю згадку саме
у “Слові Просвіти” — бо ж таки
цікаво знати, як здійснювалося
глуmlinня над нашим словом у ті
жорстокі часи...
Зі щирою повагою
Микола ПЕТРЕНКО,
м. Львів

Так, мушу зізнатися: був і я залучений до цієї боротьби. Зрештою, як і всі першокласники Лохвицької неповносередньої школи № 3.

Був то травень 33-го голодного року, закінчувався навчальний рік. Ми, першокласники, тоді намагалися не пропустити жодного навчального дня: уже з місяць нас у велику перерву пригощали сніданками. Високе начальство схаменулося, чи що, бо ж поміж нас було немало таких, що вже гинули...

“Вона володіла тою таємничою субстанцією, яка, розливаючись рікою, ніби зачаровує публіку і несе в собі присмак безсмертної слави”.

Гордість нації — славетна Соломія Крушельницька

До переліку геніїв української і світової музичної культури належить ім'я Соломії Крушельницької — примадонни найпрестижніших оперних театрів світу кінця XIX—початку XX ст.

Наталя ГУМНИЦЬКА,
Львів

Музичні критики того часу називали її “вагнерівською примадонною”, “незабутньою Аїдою”, “єдиною в світі Джокондою”, “неперевершеною Баттерфляй”, “жінкою-Шаляпіним”, “оперною Дузе”, партнерами якої були Енріко Карузо, Ренато Баттістіні, Тітто Руффо, Федір Шаляпін. Геніальний італійський диригент XX ст. Артуро Тосканіні надзвичайно цінував Соломію Крушельницьку за точність, досконалість інтерпретації авторського задуму і

стилю, за її талант, наполегливість, працьовитість. Про їхню співпрацю співачка згадувала: “Я виграла з ним найважчі й найважливіші бойовища. Вагнер, Каталані, Штраус — ось віхи нашої невтомної праці і наших перемог”. Ріхард Штраус відзначав драматичний талант співачки Соломії Крушельницької у своїй оперній монодрамі “Електра” так: “Крушельницька-Електра у будь-якому відношенні — артистка першого рангу”. Італійська преса писала про велику силу мистецтва актриси-співачки, про те, що найбільші театри земної кулі сперечаються між собою за право приймати у себе видатну артистку. Її музичний талант вважали мало не чимось містичним, а відомий музичний критик Р. Картопассі писав: “Вона володіла тою таємничою субстанцією, яка, розливаючись рікою, ніби зачаровує публіку і несе в собі присмак безсмертної слави”.

Про неймовірний триумф Соломії свідчать багато публікацій у тогочасній європейській і світовій пресі. Французький журнал “Музика” 1909 року в одному із чисел помістив колаж із фото найвідоміших тодішніх оперних співачок, у центрі якого Соломія Крушельницька, що свідчить про її визнання як Оперної Діви № 1 у світовому вокальному мистецтві того періоду. Музичні критики відзначали її всеосяжний витончений розум, надзвичайні артистичні дані та неперевершене за красою лірико-драматичне сопрано майже у три октави. За силою драматичного таланту її порівнювали із знаменитою Елеонорою Дузе, а сама Елеонора Дузе була в захваті від співу Соломії Крушельницької. Класичним став приклад, як Соломії Крушельницькій вдалося повернути світовій музичній культурі оперу Дж. Пуччіні “Маддам Баттерфляй”, прем'єра якої зазнала повного краху в Міланському театрі “Ла Скала”. Проте менш поширена інформація, що завдяки розуму і таланту Соломії Крушельницької реформаторські оперні твори Ріхарда Вагнера підкорили вибагливу європейську публіку, зокрема Паризької Гранд-опера.

Паризька преса зарахувала нашу землячку до найбільших співачок тієї епохи, а музичні критики відзначали

красу голосу, блискучу вокальну школу, акторську майстерність, а також природну чарівність, вишуканість і шляхетність манер, високу загальну культуру. Про ідеальне поєднання зовнішньої і внутрішньої краси Соломії Крушельницької американський музикознавець Дж. Дюваля писав так: “На неї варто дивитися, так само, як і слухати...”. Такою ж успішною була її співпраця і з Ріхардом Штраусом. Одним словом триумф і слава, про яку зацікавлений читач може дізнатися із чудової книжки-альбому “Соломія Крушельницька. Міста і слава”, підготовленої до видання працівниками Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові (Львів, 2010 рік), у фондах якого зберігається понад 20 тисяч експонатів, зокрема оригінальних предметів самої співачки.

Близько 70 оперних арій найвидатніших композиторів світу, неосяжний репертуар із найкращих камерних творів, романсів, пісень народів світу, блискуче виконаних мовою оригіналу — це справжній мистецький подвиг, на який Соломія Крушельницька поклала своє творче життя. Особливе місце у її концертній програмі, поряд з оперними аріями та романсами світового класичного репертуару, посідали твори українських композиторів, зокрема О. Нижанківського, Д. Січинського, Я. Лопатинського, Г. Топольницького. А творчість Миколи Лисенка за силою драматизму Соломія Крушельницька порівнювала з новаторським стилем Ріхарда Вагнера.

Витоки геніальності артистки — родинне мальовниче подільське село й глибинна культура України. Соломія народилася 23 вересня 1872 року в багатодітній родині отця Амвросія Крушельницького і Теодори Савчинської на Тернопільщині. Обидві

гільки беруть початок із старовинного козацького роду, козацької освіченої знаті. Достатньо навести такий красномовний факт — отець Амвросій після щоденних трудів (душпастирських і господарських) любив читати, до прикладу, Гете в оригіналі. Тобто Соломія виросла у шляхетній українській родині, де поряд із Сковородою, Шашкевичем, Шевченком, народними українськими піснями у великому пошанівку були і зразки світової культури. Чи не вперше дуже глибоко аналізує витоки таланту Соломії Крушельницької її далекий родич, відомий перекладач, письменник і педагог Андрій Содомора у своїй статті “І зупинивсь у пісні часу лет...”, вперше опублікованій у книзі “Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів” (Тернопіль, 2008). Зокрема письменник стверджує: “Соломія розуміла, що талант, яким володіє, — не її особиста власність, що ним завдячує своєму народові, отже, зобов'язана той талант і плекати й гідним річищем спрямовувати”. Серед її багатьох чеснот Андрій Содомора вирізняє гідність, яка означає “бути гідним свого роду, нічим цієї гідності не заплямувати”. І завдяки тим чеснотам — ставеві волі, гострому розумові, неймовірній працездатності, опануванню світла науки й мистец-

тва, **глибокій любові до рідного краю** — їй вдалося реалізувати в образі “української Саффо” “ідеал давніх греків” — поєднати красу внутрішню і зовнішню, зосередити у собі співучі таланти всього народу, стати справжньою аристократкою духу. І цілком слушно Андрій Содомора переконує нас глянути на себе через призму долі славетної Соломії і відповідати на споконвічні запитання “Хто ми? Звідки? Куди йдемо?”. І відповіді у контексті життя Соломії Крушельницької буде оптимістична, світла та обнадійлива. Ми народ із великим минулим і не менш великим майбутнім. Але наш обов'язок перед світлою пам'яттю Соломії Крушельницької і таких як вона, побудувати гідне сучасне.

Живучи тривалий час в Італії, Соломія Крушельницька завжди була зі своєю Батьківщиною. Її висока національна свідомість і любов до рідної землі знаходили вияв у конкретних справах упродовж життя: колосальні гонорари на потреби української громади, участь у Шашкевичівських і Шевченківських вечорах разом із славетним Олександром Мишурою, включення феномена української пісні у скарбницю світової культури, благодійні концерти на будівництво Українського театру у Львові, підтримка українського студентства у його боротьбі за свої національні права, педагогічна діяльність у Львівській консерваторії. Соломія підтримувала контакти і переписувалася з відомими інтелектуалами й громадськими діячами того часу, зокрема Михайлом Павликом, Василем Стефаником, Марією Грушевською. Варто навести фрагмент листа М. Павликові, який пояснює мистецький подвиг співачки: “...тепер ані мо-

жу, ані хочу гадати о подружжю і взагалі не хочу нікому завадою бути, бо й сама завади не потерплю. Противно (навпаки) мені треба спокою до праці і поступу, і то такого спокою, **щоб я могла цілу душу віддати артистизмові**”. А про безмежну відданість Батьківщині говорять щирі слова звернені до Марії Грушевської, дружини Михайла Грушевського: “Знаєш, не раз так якось тяжко бути самій між чужими, не розуміючими моїх ідей, засад, що описати Тобі не маю сили”. У цьому ж листі Соломія зізнається, що мрії про “...мій нарід просвіщенний, без хиб...”, які наштотуються на реальну бідність народу спонукають співачку “о нічим не мислити...заритися в роботу безустанно...”, але ще “...якби не та надія..., то не витерпів би чоловік сего (цього) життя”. І ще одне листове свідчення її жертвового служіння Мистецтву: “Я хочу працювати, і без праці жити не можу...А жити без артизму я не можу. Я віддаюся цілою душею штуці...”. Уже у львівський період свого подвизницького життя (1939—1952), працюючи професором Львівської консерваторії, Велика Артистка віддавала свій талант, всю свою творчу енергію і вміння своїм учням. А вчитися було і є у кого, і чого. Соломія Крушельницька — взірець гармонійної людини еллін-

ського типу з глибоким національним корінням, людини, яка своєю титанічною щогодинною працею шліфувала свій талант, даний їй Богом, батьками, щедрою українською землею; людини, яка мала національну й людську гідність, але любила, шанувала їм свої артистичні шедеври з великим натхненням; людини високого духовного аристократизму і моральних цінностей; людини-Творця, яка беззастережно поклала своє життя на вівтар Мистецтва й України. У цьому сенсі Соломію Крушельницьку слід зарахувати до переліку найвидатніших співаків світу, зірок першої величини на планеті Земля, серед яких Карузо, Баттістіні, Руффо, Марія Калас, Федір Шаляпін.

Про достойне пошанування пам'яті славетної співачки свідчать: присудження Львівській опері імені Соломії Крушельницької; встановлення бюсту Соломії Крушельницької (скульптор Ярослав Скакун) у знаменитому Міланському театрі “La Scala” (який став єдиним пам'ятником іноземному артисту в цій оперній святині, хоча там виступали сотні першокласних солістів!); відкриття 2004 року на фасаді будинку Соломії Крушельницької у Віареджо меморіальної таблиці; встановлення бюсту “чарівної Чіо-Чіо-Сан” (як називав її славетний композитор) у музеї Джакомо Пуччіні в Торе дель Лаго. А 2009 року Великий театр у Варшаві вшанував неперевершену виконавицю партій Ельзи (“Лоенгрін” Вагнера) і Гальки (“Галька” Монош-ка) встановленням бронзового погруддя співачки роботи скульптора Василя Ярича і архітектора Ореста Скопа. Возвеличив образ гордої єгипетської цариці Аїди в інтерпретації Соломії Крушельницької знаний паризький художник Е. Леві. Портретували Соломію Крушельницьку і вітчизняні, і зарубіжні митці, зокрема у родинка Соломії Крушельницької Ярослава Музика. Не оминули увагою співачку й поети, письменники, театральні режисери. Користується успіхом балет “Повернення Баттерфляй” на музику М. Скорика-Дж. Пуччіні у постановці Львівської опери (лібрето В. Врублевської). Відкрито два музеї — Меморіальний музей у с. Біла на Тернопільщині (1963) і Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові (1989), а також пам'ятник у Тернополі (2010). У Львівській опері періодично відбуваються Фестиваль оперного мистецтва і Міжнародний конкурс вокалістів імені Соломії Крушельницької. Ім'я славетної співачки гордо носить оперний театр у Львові, ним названа школа і вулиця міста. Вшанування 145-ліття Соломії Крушельницької відбулося лише на західних теренах нашої держави. Досі це славетне ім'я, визнане у світовій культурі, маловідоме у Донецьку, Дніпропетровську, Харкові, Сімферополі. Воістину немає пророка у своїй Вітчизні!

Спогад про великих виконавців

У концерті “Відродження Баттерфляй” взяли участь Надія Новосолова (сопрано), Ігор Тихонов (баритон), Олена Кумановська (сопрано), Надія Славінська (сопрано) та Анна Поліщук (фортепіано), які виконали шедеври вітчизняної та зарубіжної музичної класики: “Шуміла ліщина” з циклу “Весільні пісні” (муз. М. Скорика, сл. народні), арію Джоконди з опери А. Понкіеллі “Джоконда”, “Ген, за Дніпром” (муз. О. Сандлера, сл. М. Сомы), “Прилетіла ластівка” (муз. О. Білаша, сл. М. Ткача), арію Ельзи з опери Р. Вагнера “Лоенгрін”, арію Єлизавети з опери Р. Вагнера “Тангейзер”, “Вітре буйний” (муз. Б. Фільц, сл. Т. Шевченка), арію Баттерфляй з опери Дж. Пуччіні “Мадам Баттерфляй”.

А під час концерту з циклу “Легенди вітчизняної опери” глядачам розповіли, що слава оперного співака підняла Анатолія Солов’яненка до світових вершин. Він був першим радянським співаком, який вийшов на сцену Метрополітен-опера у США, співав різними мовами у багатьох країнах світу, але чільне місце в його репертуарі завжди посідали українські народні пісні.

Першим великим концертом за його участю став творчий звіт колективів художньої самодіяльності профорганізації Донецької області. Цей концерт відбувся

Мистецько-концертний центр імені Івана Козловського продовжує активну діяльність щодо популяризації творчості видатних українських співаків. Нещодавно тут відбулися концерти “Відродження Баттерфляй” до 145-річчя від дня народження Соломії Крушельницької і “Легенди вітчизняної опери” до 85-річчя Анатолія Солов’яненка.

1962 року, успіх був приголомшливий. Його відразу ж запросили до Київської опери. А після конкурсу молодих співаків у великій залі Московської консерваторії суворе журі одностайно направило Солов’яненка на стажування до Італії.

Коли співак повернувся на Батьківщину, йому запропонували працювати у Московському Великому театрі, але він обрав Київську оперу. Саме на цій сцені створив свої найкращі партії Андрія у “Запорожці за Дунаєм”, Ленського в опері “Євгеній Онегін”, Герцога в “Ріголетто”, Альфреда в “Травіаті”, Рудольфа в “Богемі”, Самозванця в “Борисі Годунові”, Маріо Каварадоссі в “Тосці”, Фауста в однойменній опері та ін.

Під час цього концерту присутні змогли переглянути відеозаписи, які дали можливість більше послухати самого Анатолія Борисовича, ще раз побачити, яким він був, про що говорив, унікальне відео з вручення

співакові ордена Командора Італійської республіки у Національній філармонії України. Також у виконанні співака прозвучали фрагмент арії Калафа з опери Дж. Пуччіні “Турандот” та українська народна пісня “Чорнії брови, карії очі”.

А зі сцени звучали музичні твори “Богородице Діво” (муз. О. Козаренка); “Гри-миць” (муз. Ю. Мейтуса, сл. І. Франка); “Журавка” (муз. О. Білаша, сл. В. Юхимовича); “Мав я раз дівчиноньку” (українська народна пісня в обробці Ф. Найденка); “Ой я знаю, що гріх маю” (українська народна пісня в обробці Б. Лятошинського); арія Остапа та пісня Тараса з опери М. Лисенка “Тарас Бульба”; “Безмежне поле” (муз. М. Лисенка, сл. І. Франка);

“Стоїть гора високая” (українська народна пісня, сл. Л. Глібова), “Бандуристе, орле сизий” (українська народна пісня в обробці В. Войта, сл. Т. Шевченка), “Ой маю я чорні очі” (в обробці Б. Лятошинського) та італійською (арія Тоски з опери Дж. Пуччіні “Флорія Тоска”, арія Ліу з опери Дж. Пуччіні “Турандот”). Ці твори подарували заслужені артисти України Любомир Доброніженко (сопрано), Микола Шуляк (тенор), лауреати міжнародних конкурсів Соломія Приймак (сопрано), Ігор Євдокименко (баритон), Ірина Українець (сопрано), Олександр Харламов (бас).

Італійська опера на українській сцені

У Київському муніципальному академічному театрі опери та балету для дітей і юнацтва відбувалася прем’єра опери Джакомо Пуччіні “Богема”. У другій половині ХХ століття цей твір посів гідне місце у п’ятірці опер, що найчастіше виконуються у світі, і з того часу з цього списку вже не вибуває. А нова постановка, яку здійснив режисер Віталій Пальчиков, стала однією з кращих робіт театру за останні кілька років.

“Богема” — четверта опера в творчому доробку Дж. Пуччіні. Ідея її написання виникла в композитора після його знайомства з твором французького письменника Анрі Мюрге “Сцени з життя богемі” (1851). Оскільки сам Мюрге довго животів у злиднях, йому вдалося правдиво, яскраво і переконливо показати тяжке життя талановитих молодих людей. Цей твір зачарував Пуччіні, і він почав розробляти план майбутньої “Богемі”.

Робота лібретистів Луїджі Ілліки та Джузеппе Джакози тривала майже два роки, а музику “Богемі” Пуччіні створив протягом восьми місяців. До осені 1895 року “Богема” була закінчена, і 1 лютого 1896-го вперше представлена на сцені Королівського театру (театру “Дель Реджо”) в Турині.

Саме в цьому творі новаторство Пуччіні, очевидно, виявилось найбільш безпосередньо й оригінально, композитор здійснив в італійській опері крутий поворот від романтичної поетики до скромного втілення реальності повсякдення.

Перший показ “Богемі” не був провалом для композитора, але й не приніс йому успіху. Прем’єра викликала гарячі суперечки. Прийом глядача був значно тепліший, аніж відгуки професійних музикантів і критиків, присутніх на прем’єрі. Публіка швидко зрозуміла достоїнства нової опери, всупереч нападкам рецензентів. Успіх опери зростав з кожною новою виставою. Ще до кінця сезону “Богема” витримала 24 покази з повними аншлагами — факт, надзвичайний для нової опери. Після туринської постановки відбулася прем’єра у Римі, потім у Палермо. Показ “Богемі” у Си-

цилії 13 квітня 1896 року приніс Пуччіні величезний тріумф, публіка влаштувала композитору овацію і вимагала нових повторів. Вистава закінчилася безпрецедентним “фіналом”: артисти, що вже змінили театральні костюми, змушені були без гриму вийти на сцену і виконати весь останній акт. А наступного року опера розпочала свою тріумфальну ходу світом. Її з успіхом ставили найбільші театри Лондона, Парижа, Буенос-Айреса, Москви, Берліна, Відня, Будапешта, Барселони. Справжню сенсацію “Богема” викликала у Парижі. Французька критика піднесла її до небес. Відтоді “Богема” стала однією з найпопулярніших опер у світі.

Серед виконавців, які улавилися в цій опері, Енріко Карузо, Беньяміно Джильї, Джузеппе ді Стефано, Маріо дель Монако, Лучано Паваротті, Пласідо Домінго, Хосе Каррерас, Роберто Аланья, що виконували роль Рудольфа та Марія Каллас, Рената Тебальді, Рената Скотто, Анна Нетребко, які створювали образ Мімі.

До нової київської постановки “Богемі” долучилися лауреат міжнародного конкурсу Сергій Голубничий (диригент-постановник), заслужений художник України Людмила Нагорна (художник-постановник), Анжела Масленнікова (хормейстер-постановник), лауреат міжнародних конкурсів Сергій Кон (балетмейстер-постановник).

Вдячна київська публіка довго не відпускала зі сцени заслужену артистку України Наталію Пелих (Мюзетта), лауреатів міжнародних і всеукраїнських конкурсів Олексія Жмуденка (Шонар), Олександра Харламова (Коллен), Романа Смоляра (Бенуа), солістів-вокалістів театру Сергія Макієнка (Марсель), В’ячеслава Стрелкова (Альціндор). Та найбільше глядацьких аплодисментів отримали виконавці ролей Мімі й Рудольфа — лауреати міжнародних та всеукраїнських конкурсів Дар’я Литовченко та Дмитро Фошанка.

Фото надане театром

Яскраві проекти нового сезону

У Національній філармонії України відбулося відкриття 99-го концертного сезону Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України та презентація компакт-диска скрипкових концертів до 75-річчя композитора Євгена Станковича.

З цього приводу провели прес-конференцію для представників ЗМІ. Ось що розповіли її учасники.

Олександр Горностай, генеральний директор Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України:

“Сьогодні у нас кілька подій. По-перше, 75 років від дня народження Євгена Станковича. По-друге, разом із Валерієм Соколовим завершили роботу з записів для Українського радіо диска скрипкових концертів Є. Станковича. Раніше у здійсненні таких проектів нам допомагало Міністерство культури України. А цього разу В. Соколов взяв витрати на себе, аби випустити диск.

Також розпочинаємо свій 99-й сезон і готуватимемося до 100-річчя нашого колективу. 25 листопада 1918 року гетьман Павло Скоропадський підписав указ про створення Державного симфонічного оркестру України. І якщо не московська навала, то цей оркестр працював безперервно”.

Євген Станкович, Герой України, народний артист, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка:

“Вдячний одному з кращих сучасних скрипалів світу Валерію Соколову за допомогу у створенні диска з моїх скрипкових концертів, адже без таких виконавців як В. Соколов і В. Сіренко композитори мало чого варті, бо завдяки їм наші твори доходять до слухачів.

На жаль, в Україні останні десять років мало опікуються музичним і театральним мистецтвом. Багато українських виконав-

ців працюють не в себе в країні, а в найпрестижніших оркестрах світу.

Однак музичне мистецтво нашої держави має велике майбутнє. Люблю повторювати слова Нострадамуса, що на Дніпрі-Борисфені процвітає мистецтво, лише потрібно створити умови для наших музикантів — композиторів”.

Валерій Соколов, скрипаль, лауреат багатьох міжнародних конкурсів:

“Робота над диском тривала півтора року. Всі скрипкові концерти Євгена Станковича справили на мене велике враження. Ця музика написана у традиціях композиторів, які народилися у карпатському регіоні. Завдяки цьому диску музику Є. Станковича частіше виконуватимуть на заході. Я наразі планую гастролі до США та Канади, під час яких обов’язково звучатиме музика композитора.

Володимир Лукашев, художній керівник Національної філармонії України:

“Твори Євгена Станковича вже давно надбання не лише нашої держави, вони відомі у світі. Досить часто доводилося бувати на гастролях разом з Академічним симфонічним оркестром нашої філармонії. У програми наших концертів обов’язково входили твори українських композиторів, зокрема й Євгена Федоровича. Навіть деякі концерти відкривали його творами. У Франції, Іспанії, Німеччині, інших країнах із хвилюванням чекали, як приймуть твори композитора. Після виступів до нас підходили відомі виконавці з цих країн і запитували, де взяти партитуру того чи того твору Євгена Станковича”.

Новий концертний сезон Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру має бути насичений яскравими творчими проектами, в яких прозвучать твори вітчизняного та світового репертуару. А відкрили його творами Євгена Станковича: “Симфонієта” для симфонічного оркестру; концерт № 3 для скрипки з оркестром (присвята Валерію Соколову) і симфонія № 3 “Я стверджуюсь” на вірші Павла Тичини для солістів, хору та оркестру. Солоісти — лауреати міжнародних конкурсів Валерій Соколов (скрипка) і Олександр Бойко (баритон). Також у концерті взяла участь лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка — Національна заслужена академічна капела України “Думка” (художній керівник і диригент Євген Савчук).

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Виступає Євген Станкович

Вітаємо ювіляра!

Марія ПАВЛЮК,
голова Ради Об'єднання Галицького району м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Василь Шпіцер — просвітянин, політик і громадський діяч, делегат Установчого з'їзду Товариства української мови у Києві та член президії Львівської ОО ВУТ “Просвіта”, один із фундаторів Руху у Львові. Обраний головою Львова головою міської ради Львова та її міськвиконкому першого демократичного скликання в 1990—1994 рр.

За головування просвітянина Василя Шпіцера над Львівською Ратушею підняли національний прапор; місто очистили від радянської символіки, російськомовних вивісок та афіш; відновили історичні назви вулиць міста; демонтували пам'ятники ідолам злочинного режиму Леніну, Гала-ну, Кузнецову, започаткували будівництво пам'ятника жертвам комуністичних злочинів.

Встановили пам'ятники “Просвіті” до 125-ліття, Тарасові Шевченку, Михайлові Грушевському, повернули храми Греко-Католицькій відновленій церкві (першою чергою катедральний собор Святого Юра та Митрополичі палати), впорядкували могили Січових стрільців і розпочали відновлення Стрілецького меморіалу на Янівському цвинтарі, а території Личаківського цвинтаря надали статус історико-культурного заповідника.

Також надано приміщення усім наявним у Львові українським патріотичним організаціям і партіям, товариствам та організаціям національних меншин. Мало це, чи багато за одну каденцію на посаді голови міста? Але якби подібні речі зробили по всій Україні в перші роки Незалежності, то не горіло б сьогодні полум'я війни на східних кордонах нашої держави.

Із нагоди 70-річчя за багаторічну безкорисливу працю на просвітянській ниві для відродження української духовності й історичної пам'яті українського народу, формування національної свідомості, а також віру у вічні ідеали “Просвіти” й Соборної України ВУТ “Просвіта” відзначила Василя Шпіцера найвищою просвітянською нагородою — медаллю “Будівничий України”.

Львівське ОО ВУТ “Просвіта” і об'єднання Галицького району м. Львова ВУТ “Просвіта” щиро вітають ювіляра, бажають йому козацького здоров'я багатолітньої творчої праці на благо України. 3 роси й води, пане Василю!

Після закінчення терміну праці на посаді державного службовця Василь Шпіцер повернувся до громадської роботи, зокрема і до праці в “Просвіті”. Знайшовши себе в новому амплуа — літераторстві, п. Василь уже багато років працює з архівними матеріалами, вивчаючи та висвітлюючи життєвий шлях патріотів своєї малі батьківщини — Стрийщини, які своє молоде життя поклали на вівтар свободи рідної землі. Для Стрийського музею “Борцям за волю України” підготував архівні матеріали й описав долю в'язнів Стрийської тюрми Петра Дмитришина, Степана Тимчія, Осипа Грицака. 2004 року у співавторстві з Володимиром Морозом вийшла його ґрунтовна книга-розвідка “Крайовий провідник ОУН Володимир Тимчій-Лопатинський”. У журналі “Дзвін” 2006 року опублікована розповідь про польового священника, майора 55-го полку, Долинського декана, отця-крилошанина Семена Шпіцера; 2007-го — художньо-документальне оповідання “Мати повстанця” (історія боротьби воїнів УПА з с. Нижня Лукавиця Петра Одинака та його брата Тимофія); 2008-го опубліковано документальну повість про отця-митрата Андрія Білецького, який чверть століття служив генеральним вікарієм Митрополита Андрея Шептицького.

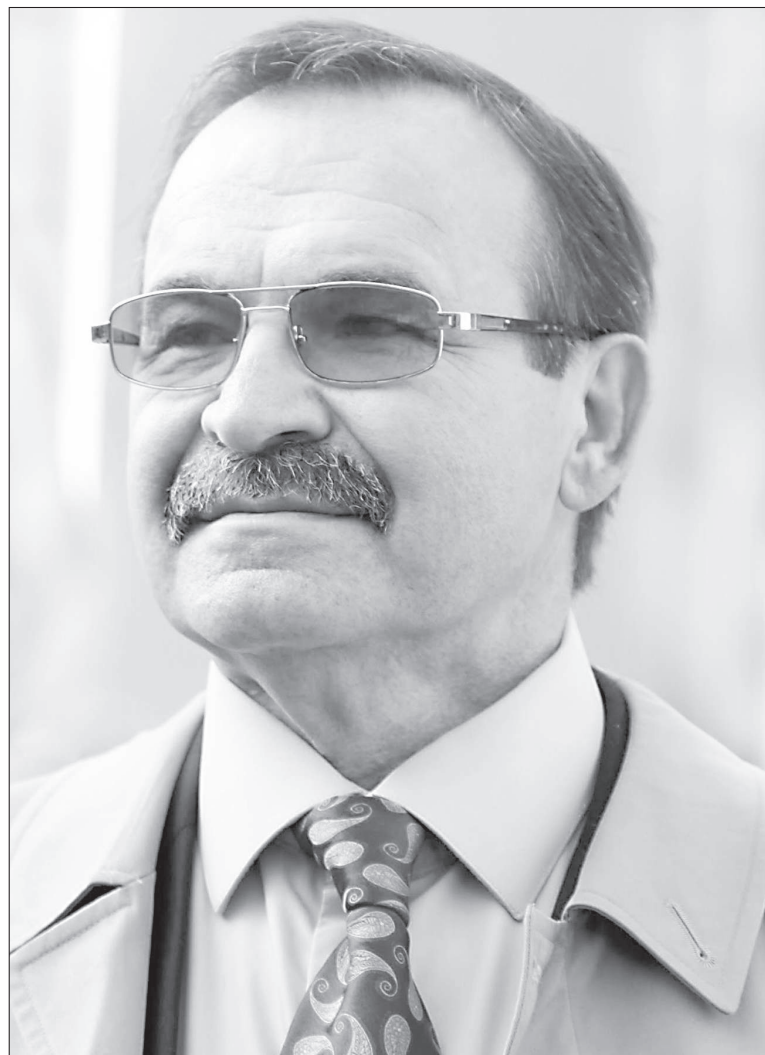
2011-го вийшла брошура В. Шпіцера “Колаборанти” з епіграфом

“Не дозволиш нікому сплямити слави, ні чести твоєї Нації. Декалог” — аргументована відповідь нашим недругам, зокрема кремлівській владі, що постійно звинувачує українців у колаборантстві. У цій розвідці, підготовленій на базі матеріалів, поширених у доступних джерелах, як пише сам автор, він намагався відхилити ширму з написом “український колабораціонізм” і показати приховані за нею деякі відомі, але старанно замовчувані факти співпраці з нацистами інших народів і на державному, і на особистісному рівнях.

В. Шпіцер — упорядник матеріалів “Поховання просвітян на Личаківському цвинтарі”, могилами яких “Просвіта” Галицького району м. Львова опікується вже багато років. У названій брошурі знайдете зібрані відомості не тільки про місце поховання і фотографії могил просвітян, а й коротку інформацію про їхню подвижницьку працю в “Просвіті” і НТШ (2009 р.).

Василь Шпіцер 2011 року спричинився до відкриття пам'ятника Крайовому провіднику ОУН на західно-українських землях Володимиру Тимчій-Лопатинському та його побратимам, що загинули в нерівній боротьбі з енкаведистами в с. Грабовець Стрийського району на Львівщині.

Часопис Львівського відділення НСПУ “Дзвін” визнав Василя Шпіцера найкращим публіцистом 2012 р., йому присуджено премію

ім. Романа Федоріва за серію публікацій, серед яких найвагомішими названо і публіцистичну працю “Колаборанти”, а також матеріали про Крайового провідника ОУН на західно-українських землях Володимира Тимчія-Лопатинського.

2014 року вийшла в світ його книга “Рікою пам'яті”, у якій змалював “долю звичайного українця-галичанина, що народився, виріс, здобув освіту за часів більшовицької влади...”, а також розповів про свою працю на посаді міського голови Львова, “яку доводилося виконувати у складних історичних умовах на першому етапі побудови Незалежної України”. Статті В. Шпіцера у тижне-

вику “Слово Просвіти”, зокрема, такі як “Українські жінки-державниці”, “Харків як столиця — перший чи останній?”, “Потрібен закон про державну мову”, “Наступного Президента маємо готувати вже сьогодні” — це реакція небайдужої людини на актуальні суспільні проблеми сьогодення в нашій державі. 2016 року “Просвіта” Галицького району м. Львова мала за честь презентувати на Форумі видавців у Львові чергову книжку В. Шпіцера “Україна і “московское время”, бо, як сказав письменник П. Шкарб'юк, “Василь Шпіцер і далі активно живе в політиці, в культурі. Це його друга іпостась. Бо слово — це теж діло”.

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2017

**Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 67**

на 1 місяць 13 грн 06 коп. на 3 місяці 38 грн 12 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи

Надія КИР'ЯН

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

**вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001**

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

**Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім'ї Сосніних, 3.**

Загальний наклад у жовтні — 15 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

4 820095780016